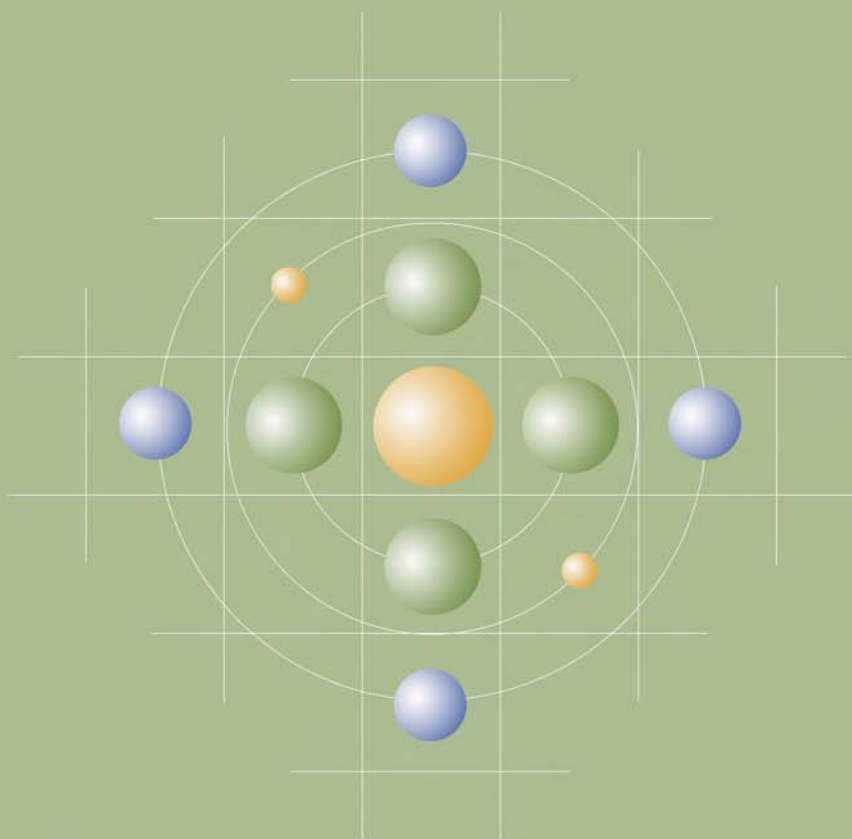

ПАКЕТ ПОМАГАЛА
ЗА ОБУЧЕНИЕ
НА ВРЪСТНИЦИ
ОТ ВРЪСТНИЦИ

СТАНДАРТИ ЗА ПРОГРАМИ ЗА ОБУЧЕНИЕ НА ВРЪСТНИЦИ ОТ ВРЪСТНИЦИ

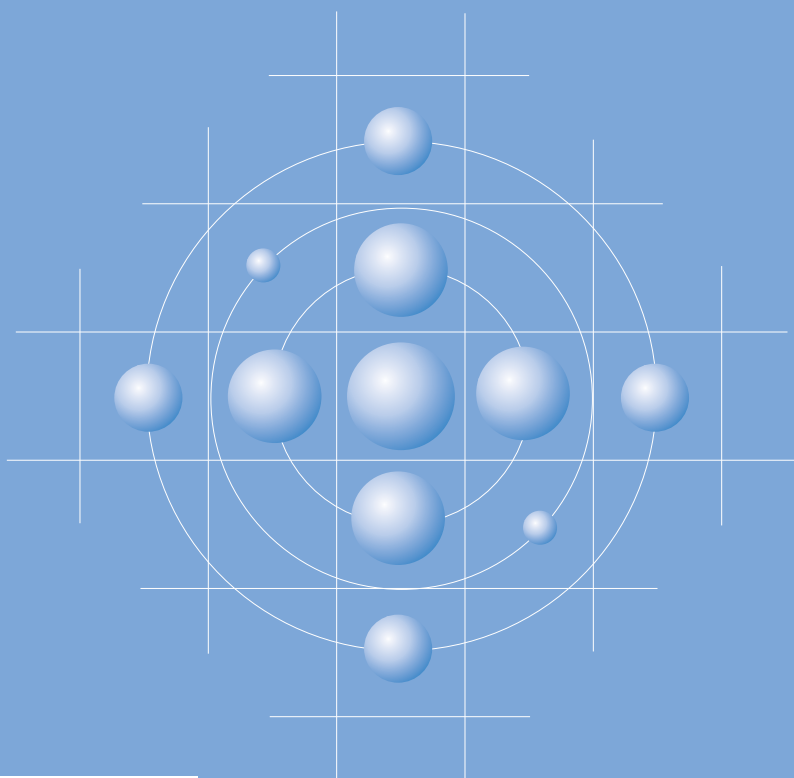

Издава UNFPA в рамките на Младежка мрежа за обучение на връстници от връстници Y-PEER.

www.eFriends-bg.net - Младежка служба за онлайн консултиране

ПАКЕТ ПОМАГАЛА
ЗА ОБУЧЕНИЕ
НА ВРЪСТНИЦИ
ОТ ВРЪСТНИЦИ

СТАНДАРТИ ЗА ПРОГРАМИ ЗА ОБУЧЕНИЕ НА ВРЪСТНИЦИ ОТ ВРЪСТНИЦИ

Настоящата публикация се реализира с подкрепата на Фонда на ООН за население (UNFPA) и Програмата на ООН за ХИВ/СПИН (UNAIDS), както и със специално финансиране, предоставено от Американската агенция за международно развитие (USAID) на Международната организация за семейно здраве (FHI)/Програма “Младежка мрежа”(YouthNet).

Изразяваните в този документ мнения не отразяват непременно политиката на UNFPA, UNAIDS, USAID, UNICEF или FHI. В своите принципи и политика всяка от агенциите на ООН се съобразява със съответните решения на своя ръководен орган и прилага предложените тук мерки в съответствие с тези принципи и политика и в рамките на своя мандат.

Фондът на ООН за население (UNFPA) е международна организация за развитие, която пропагандира и защитава правото на всяка жена, мъж и дете да се радва на здравословен живот и да се ползва с равни възможности. UNFPA подкрепя страните по света да разработват политики и програми за намаляване на бедността, които се основават на статистически данни за състоянието на населението. Всяка бременност да бъде желана, всяко раждане да бъде безопасно за майката и за детето, всеки млад човек да може да се предпази от ХИВ/СПИН и всяко момиче или жена да усеща зачитане и уважение – това е мисията на UNFPA.

Младежката мрежа за обучение на връстници Y-PEER работи от 2001 г. с партньори в различни страни. Целта на мрежата е повишаване на капацитета на неправителствени и правителствени организации, така че те да могат да ръководят, изпълняват, наблюдават и оценяват програми за обучение на връстници за превенция на ХИВ/СПИН и подобряване на репродуктивното здраве. Инициативата Y-PEER е създадена от UNFPA в партньорство с FHI/YouthNet, УНИЦЕФ и други. Създадена в 27 страни в Източна Европа и Централна Азия, Младежката мрежа за обучение на връстници Y-PEER се разпространява и в други части на света, в това число в арабските страни, Африка и Латинска Америка.

“Младежка мрежа” (YouthNet) е петгодишна програма, финансирана от USAID с цел подобряване на репродуктивното здраве и превенция на ХИВ сред младите хора. Екипът на YouthNet се ръководи от Международната организация за семейно здраве (FHI), като в състава му влизат КЕЪР САЩ (CARE USA) и АРТИАЙ Интенешънъл (RTI International). Настоящата публикация е финансирана частично благодарение на Споразумението между USAID и FHI за YouthNet, No. GPH-A-00-01-00013-00.

Адреси:

United Nations Population Fund and Youth Peer Education Network (Y-PEER)
220 East 42nd Street, 18th Floor
New York, NY 10017

Family Health International/YouthNet
2101 Wilson Boulevard
Arlington, NC 22201

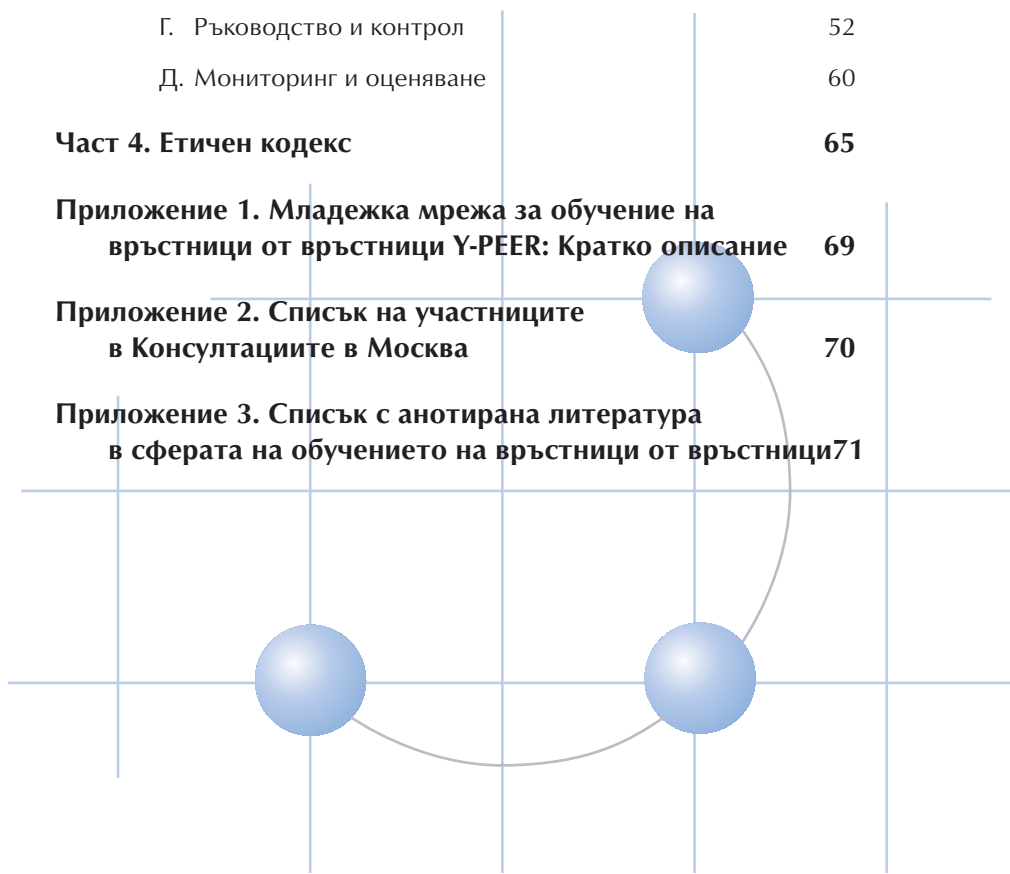
© 2005 by the United Nations Population Fund

ISBN-10: 954-335-036-1

ISBN-13: 978-954-335-036-0

Съдържание

Благодарности	4
Част 1. Въведение и общ преглед	5
Част 2. Контролен списък на стандартите за обучение на връстници от връстници	25
Част 3. Стандарти за обучение на връстници от връстници	25
А. Планиране	25
Б. Набиране и задържане	35
В. Обучение и супервизия	42
Г. Ръководство и контрол	52
Д. Мониторинг и оценяване	60
Част 4. Етичен кодекс	65
Приложение 1. Младежка мрежа за обучение на връстници от връстници Y-PEER: Кратко описание	69
Приложение 2. Списък на участниците в Консултациите в Москва	70
Приложение 3. Списък с анотирана литература в сферата на обучението на връстници от връстници	71

Благодарности

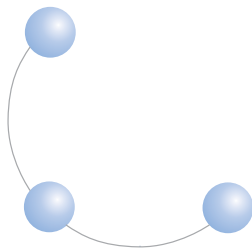
От 8 до 10 ноември 2004 г. в Москва, Русия, бяха проведени тридневни консултации по стандартите за обучение на връстници. Под ръководството на UNFPA в сътрудничество с FHI/YouthNet на срещата се събраха дейци и ръководители от различни възрасти, работещи в областта на обучението на връстници по ХИВ/СПИН в Източна Европа и Централна Азия, както и експерти от други части на света, с цел разработване на общи стандарти за обучение на връстници.

След срещата беше изготвен първи вариант на настоящия документ от Чарлз Дойч и неговия екип от университета Харвард. Той беше редактиран от Джуди Сендеровиц, консултант по репродуктивно здраве на младите хора и ХИВ, съвместно с Хали Малер от FHI/YouthNet. Основният екип рецензенти се състои от Александър Бодироза, Риет Грьонен, Рейчъл Ханд, Татяна Хапличник, Инезе Кикуге, Желка Мудровчич, Ан Петигрю, Кати Шроф, Робърт Томсън и Мариан Урбина от UNFPA; Грета Кимзеке – независим консултант, и Мариан Прибила и Мария Василева-Блажев от FHI/YouthNet.

Групата на рецензентите се допълва от Тоня Нягиро, Ед Шол и Гари Уест от FHI/YouthNet и Махуа Мавдал и Шанти Конли от Американската агенция за международно развитие (USAID).

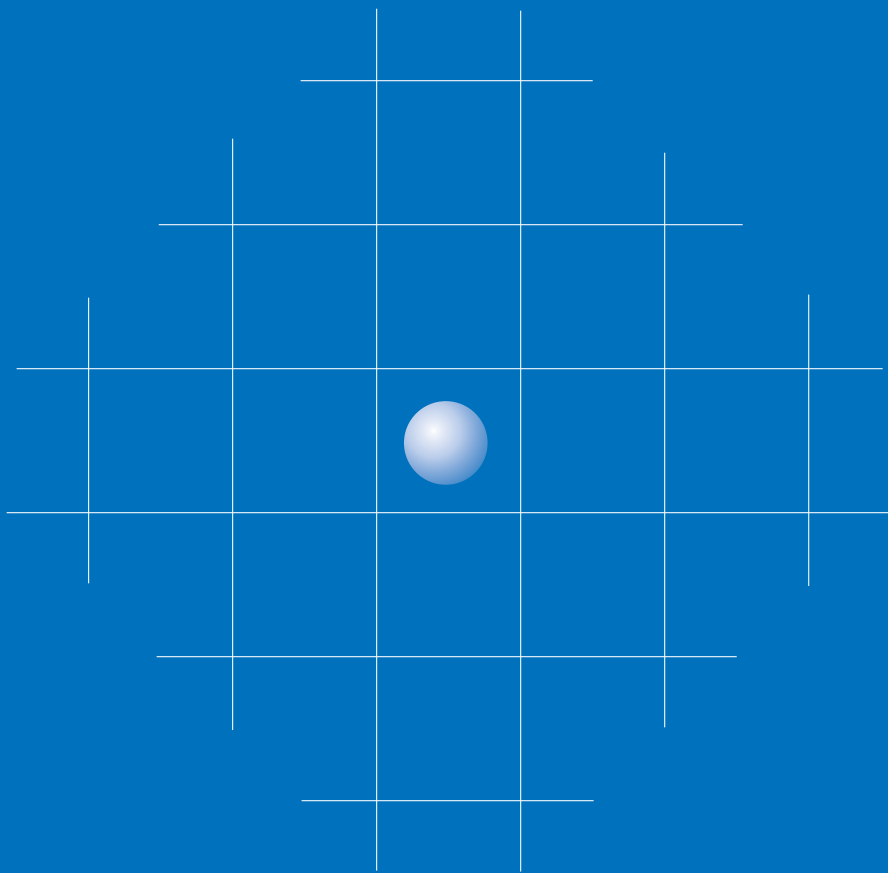
Координиращата роля в проекта се осъществяваше от Александър Бодироза и Хали Малер.

С принос към изданието от FHI са: Сюзън Фишър, редактор; Уилям Фингър, координатор на изданието; и Корен Дикерсън, художествено оформление и стилова редакция. Дисайнът е на Дик Хил/Хилстудио.

Раздел 1

Въведение и общ преглед

Въведение и общ преглед

Обучението на връстници се осъществява в целия свят в рамките на програми за репродуктивно здраве на младите хора и превенция на ХИВ. Подходите в това обучение имат много предимства за програмите, целевите групи и местните общности, като емпиричните данни показват, че добре разработените и реализирани програми променят в положителна посока знанията, нагласите и уменията на младите в областта на репродуктивното здраве и превенцията на ХИВ.

Заедно с това обаче съществуват големи различия в нивото на качество при обучението на връстници. Много често наименованието „обучение на връстници от връстници“ се използва за програми, които всъщност осъществяват дейности за “работа на терен”. Дори и когато са добре разработени, реализацията им може да се окаже много трудна. Понякога учителите на връстници не са наясно с обхвата и границите на своите дейности само защото не са били обяснени добре очакванията от тях.

В процеса на развиване на Мрежата за обучение на връстници от връстници (виж по-подробно описание в Приложение 1) експертите на Мрежата често повдигаха въпроса как да се стандартизира обучението. В търсене на отговор UNFPA съвместно с FHI/YouthNet организира в Москва, Русия тридневни консултации (8-10 ноември 2004) по стандартите за обучение на връстници от връстници. Преди срещата като част от подготовката за консултациите се проведе виртуална “кръгла маса”.

По време на самите консултации 45 участници (обучители на връстници, треньори и ръководители в областта на обучението на връстници) от 22 страни обединиха усилията си с екип от международни експерти, за да разработят базисни стандарти за програми за обучение на връстници (виж списъка на участниците в Приложение 2). Процесът включваше споделяне на добри практики и извлечени поуки, работа в малки групи за набелязване на възможни критерии и стандарти, както и пленарни заседания, на които всички участници обсъдиха и приеха стандарти, които бяха документирани и станаха основа на настоящото ръководство.

Проектодокументи, разработени от университетски преподаватели, участвали в срещата, бяха разгледани от всички участници и използвани при изготвянето на настоящия документ.

Защо е необходимо обучението на връстници от връстници?

Обучението на връстници е разпространен подход за интервенции

Много са причините, поради които обучението на връстници е привлекателно за ръководителите на програми в областта на репродуктивно здраве и превенция на ХИВ сред младите хора. Така например:

- **Връстниците са традиционен източник на информация помежду си.** Младите хора изявяват склонност да обсъждат със свои връстници различни въпроси, включително и деликатни теми като репродуктивното здраве и ХИВ/СПИН.
- **Програмите за обучение на връстници се осъществяват в рамките на самата общност.** Тези програми са доста гъвкави, съобразени са с реалността в отделните общности и може да се прилагат в различни ситуации и в съчетание с други дейности и програми.
- **Програмите за обучение на връстници носят голяма полза на самите обучители на връстници.** Те позволяват на младите хора да участват пряко в програмите, като по този начин развиват положителни умения за живот, като лидерство и комуникация, и се създават възможности за наставничество и бъдещи професионални контакти.
- **Програмите за обучение на връстници могат да бъдат евтини.** Въпреки че разходите за програми за обучение на връстници често се подценяват, тези дейности могат да се извършват икономично, особено като част от по-мощна система, в която системите за управление, ръководство и мониториране вече са изградени.

Обучението на връстници е гъвкаво и допълващо

Програмите за обучение на връстници рядко се изпълняват като самостоятелна дейност. Обикновено те са само една от дейностите в

рамките на по-мощна инициатива или комплексна програма на една организация, в която участват много други организации, сектори и често държавни агенции. Дори да е част от по-голяма система, управлението и ръководството на една програма за обучение на връстници обикновено се извършват от конкретна организация или агенция, например:

- училище или университет;
- младежка организация или клуб;
- център на общността или социална организация;
- здравно учреждение;
- клуб или организация за спортно-възстановителна дейност;
- работно място.

Ето няколко примера за дейности, извършвани от обучители на връстници:

- участие като ко-водец или гост лектор по време на занятие на тема превенция на ХИВ в средните училища;
- изпълнение на пиеса или ролева игра по време на здравно изложение в общността или по друг повод;
- водене на групово дискусия в чакалнята на клиника, където се предлагат здравни услуги, насочени към младите хора;
- информиране за наличие на квалифицирани специалисти в университета, които могат да предоставят на студентите информация за репродуктивно здраве и да ги насочват към съответните специалисти;
- работа с футболния треньор за обучение на играчите;
- образователни дейности на терен с безпризорни деца в градските райони и насочването им към специалисти.

Обучението на връстници може да се провежда на много места: училища, заведения, паркинги, социални клубове, пазари, църкви и фабрики – всъщност навсякъде, където младите хора прекарват свободното си време.

Въпреки че има много предимства и приложения, обучението на връстници има и своите недостатъци, които трябва да се вземат предвид. Понякога са необходими доста средства и време да се обучат млади хора – които често имат по-малък опит от възрастните, – за да могат да се справят със задачите, което се очакват от тях, особено ако тези задачи предполагат разработване, управление и оценяване на програмата. Възрастните трябва да свикнат да споделят вземането на решения, както и отговорностите с младите хора – а това може да се окаже ново или неприемливо в много култури и професии. Текуществото е относително високо в програмите за обучение на връстници – не само защото младите хора отделят много време по разнообразни начини, за да се подготвят за самостоятелен живот, а и защото в някой момент може да надвишават допустимата възраст в програмите за връстници. В крайна сметка проучванията показват, че програмите за обучение на връстници имат по-голямо влияние върху самите обучители, отколкото върху контактите между връстниците. Независимо от разходите и усилията обаче ръководителите на програми намират начини да преодолеят тези трудности, с което доказват, че добрите резултати оправдават направените инвестиции.

Добре разработеното и добре реализирано обучение на връстници дава резултати

Извършени са стотици оценки на програми за обучение на връстници, макар че при малко от тях са използвани прецизни методи за проучване или събиране на данни, с които да се следят поведенческите и биологическите резултати. При изследвания, основани на прецизни научни методи, е установено какво настъпва в резултат на програмите за обучение на връстници:

- повишава се нивото на знания;
- съобщава се за използване на презервативи за предпазване от СПИН;
- съобщава се за използване на съвременни контрацептивни методи при последния полов контакт;
- търси се медицинска помощ при полово-предавани инфекции (ППИ);
- засилва се намерението да се отложи първият полов контакт;

- засилва се способността за вярност към един партньор;
- засилва се увереността при използването на контрацептиви;
- увеличава се желанието да се купуват презервативи.

Други научни изследвания съобщават, че (1) програмите за обучение на връстници постигат също толкова добър резултат към промяна в младежките знания, убеждения и рисково поведение за ХИВ, колкото програмите, осъществявани от възрастни преподаватели; (2) младежите в по-голяма степен участват в дискусии след занятия, водени от връстници, отколкото след занятия, водени от възрастни; и (3) занятията носят здравна полза и за самите младежи обучители на връстници.

Други изследвания са установили, че младите хора не винаги предпочитат да получават здравна информация (в зависимост от темата) от свои връстници; че независимо от подготовката си за използване на интерактивни методи, обучителите проявяват склонност към познатите дидактични форми; и че обучението на връстници дава по-силен дългосрочен положителен резултат при младежи с по-нерисково поведение (в сравнение с тези с по-рисково). Поради всички тези причини е необходимо в програмата да се отделят време и усилия, за да се реши дали обучението на възрастни е най-подходящият подход за дадена аудитория, цели, задачи и послания.

Използване на стандарти в обучението на връстници

Предимства на използването на стандарти

Въпреки някои опасения, че определянето на стандарти може да задуши творческия подход или да създаде еднотипност при обучението, надделява схващането, че предимствата са повече от недостатъците. Това е особено вярно, ако стандартите се прилагат по гъвкав начин и отчитат спецификата на контекста и средата, в които се изпълнява програмата.

По-долу са дадени някои от основните предимства на използването на стандарти в програми за обучение на връстници. Най-общо казано, стандартите могат да осигурят:

- **Единство в експертното мислене и практическия опит.** Тези стандарти са разработени от широка гама експерти в обучението на връстници, сред които донори, ръководители, преподаватели, специалисти по оценяване и обучители на връстници. Този консенсусен документ е полезен за всички, които започват или усъвършенстват програми, защото представя обективна картина на онова, което е практично, полезно и прилагано.
- **Рамка за осигуряване на качеството.** Спазването на базисните стандарти позволява на ръководителите да осигуряват качество на всички етапи на разработване, изпълнение и оценяване на програмата.
- **Основни насоки при разработване и изпълнение на програми.** Конкретните условия може да са различни, което затруднява спазването на някои от стандартите в документа. Независимо от това целта на стандартите е да даде насоки как би трябвало да се разработят или структурират програмите. Те са полезни както на етапа на планиране, така и в хода на изпълнението, когато започнат да възникват проблеми и се налагат корекции.
- **Рамка за мониторинг и оценяване.** Периодичната съпоставка между текущото състояние и установените стандарти позволява на ръководителите да оценят успеха на програмата и да решат при необходимост къде да насочат ресурсите с цел подобряване на резултатите. Този преглед е полезен и при набирането на средства, тъй като показва на донорите как точно ще се използват техните средства за повишаване на качеството и ефективността в конкретни области. Стандартите могат да се използват като показатели за измерване на постигнатото, например при оценяване на състоянието преди и след започването на програмата. Установените стандарти могат да се използват и за междинна оценка, като например годишен отчет. Констатациите са полезни за извършване на корекции, особено при дългосрочно програмиране, вместо да се прави отчет за изминал период. Стандартите могат да се използват и за сравнение на резултати от прилагане на различни стратегии.
- **Основа за сертифициране.** Ако се вземе решение и се набележи процедура за сертифициране на програми за обучението на връстници, стандартите представляват полезни критерии за определяне състоянието на програмата. Тази оценка на състоянието може

впоследствие да се публикува, което позволява на общността да прецени качеството на програмата.

Силата на стандартите зависи от тяхната популяризация и спазване

В идеалния случай тези общи стандарти трябва да се приспособят към конкретни програми за обучение на връстници в зависимост от техните потребности и социалната и законова среда. Процесът на приспособяване трябва да се извърши открито и с участието на всички основни заинтересовани страни.

За да се гарантира използването им, стандартите трябва да бъдат сведени до знанието на служителите по програмата, учителите на връстници и партньорите. Всички, които участват в планирането, изпълнението и оценяването на програмата за обучение на връстници, трябва да са запознати със стандартите и да ги подкрепят. Полезно е установените стандарти да бъдат публично известни, защото по този начин се демонстрира, че програмата се придържа към общоприети стандарти и те се прилагат на практика.

Защо е необходимо да се включи етичен кодекс към този документ за стандарти?

Често се предполага, без да се заявява изрично, че програмите за обучение на връстници трябва да спазват установен етичен кодекс. Успехът на програмите зависи от това как целевата група и по-широката общественост възприемат програмата и хората, които я изпълняват. Тъй като учителите на връстници обикновено са доброволци, особено важно е те да са напълно наясно с етичните стандарти, към които следва да се придържат в своята работа.

Централното място на етичния кодекс в програмата дава възможност на ръководителите да гарантират пред служителите и местната общност, че програмата за обучение на връстници се основава на стриктни етични норми. Успехът на етичния кодекс изисква всички, които участват по някакъв начин в програмата, да бъдат обучени за спазването му и да се приемат публично заявени процедури и политика за действия срещу всички, които го нарушават.

Етичният кодекс, включен в този документ, също беше разработен в Москва през ноември 2004 г. Замислен е така, че да се адаптира към

конкретни програми. В идеалния случай програмите, които за момента не включват етичен кодекс, следва да обмислят и приемат кодекс в рамките на консултативен процес (в който участват служители по програмата, обучители на връстници, заинтересовани страни и граждани) и да разработят политики и процедури за спазването му.

Общи проблеми при обучението на връстници

Тези стандарти са разработени с оглед на някои общи предположения и пресечни точки. Тъй като те възникват в почти всяка част на този документ, полезно е да ги разгледаме тук:

- **Младежите участват във всички аспекти и етапи на програмата.** Младите хора участват пълноценно във всички аспекти на програмата, включително планирането, изпълнението и оценяването. Участието им трябва да се следи и констатациите да се разпространяват. Признава се ролята на младите хора като субекти на промяната и напредъка.
- **Отчитане и уважение към културата.** Към младежката култура (независимо дали е на мнозинството или на малцинството), към която е насочена програмата, трябва да се подхожда с уважение. Общуването става на езика, предпочитан от потребителите (доколкото това е възможно), дори ако това не е официалният език в страната.
- **Отчитане на разликата между половете при планирането и изпълнението.** Дейностите по обучението на връстници отчитат разликата между половете и поставят акцент върху тяхната равнопоставеност и необходимостта от информираност по тези въпроси.
- **Програмата отчита различията в начините, по които се изразява човешката сексуалност.** В политиката и изпълнението на програмата е заложено недопускането на дискриминация, основана на човешката сексуалност и сексуална ориентация. Отчитат се различията в сексуалността на възрастните и подрастващите. Дейностите и материалите в програмата третират въпросите на сексуалността и са приложими – където е възможно – и към хората с различна сексуална ориентация.
- **Отчитат се възрастовите различия и потребности.** Съдържанието на програмите за обучение е съобразено с възрастовите особености на участниците и се поднася в съответствие с различните потребности и способности.

Как се използва това ръководство

Ръководството може да се използва от програмни анализатори и автори, от ръководители на програми, както и от висши ръководители, които са ангажирани с мониториране на мащабни дейности за обучение на връстници. То може да се използва и като справочник и насоки за действие от ръководители, преподаватели и обучители на връстници. Конкретният начин за използване на ръководството зависи от етапа на програмата – то може да се използва при разработване на нова програма или при оценяване и повишаване на качеството, ако тя вече е на етап изпълнение.

Организацията на ръководството е замислена така, че да улеснява използването му от различни читатели и за различни цели. В Част 2 е дадена таблица със самите стандарти и кратко описание на факторите, с които е свързано спазването им. Таблицата е структурирана по етапи на програмата: планиране, набиране и задържане на обучители, обучение и наставничество, управление и контрол, оценяване и мониторинг. Този формат представя основната информация за всеки стандарт и може да се ползва като практически справочник или контролен списък. В Част 3 се разглеждат по-подробно стандартите. Дадени са практически съвети за спазването на стандартите и някои трудности, с които това е свързано, извлечени поуки, нерешени проблеми и примери за подхода към различните стандарти, приет от действащи програми по света. Етичният кодекс (Част 4) се препоръчва като неразделна част от стандартите – той може да се оформи като постер или листовка, които да се разпространяват сред служители и обучители на връстници.

Ръководството не описва как се разработват или изпълняват дейности. Списък с литература, в т.ч. анотация на книги за разработване на програми, програми за обучение на обучители на връстници, както и прегледи на модели за обучение на връстници, е даден в Приложение 3.

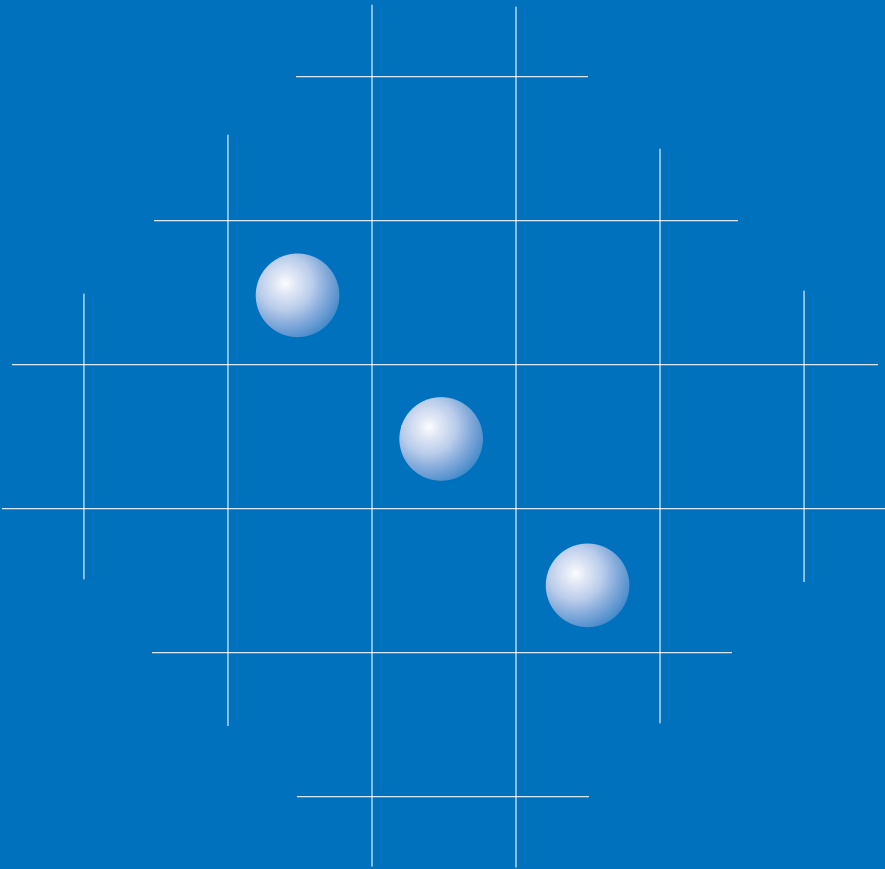
Възможно е за някои читатели да представляват интерес само онези части, които са свързани с тяхната роля и задължения; за други, като специалисти по планиране на програми и ръководители, е полезно да се запознаят и да работят с целия текст. Ако специалистите по планиране решат да използват ръководството за цялостно планиране или оценяване, те трябва да съберат екип, който да прецени дали стан-

дартите са приложими към конкретната програма. В този екип трябва да влязат ръководители, супервайзори, преподаватели и обучители на връстници и в зависимост от ситуацията - представители на държавни органи и партньори, или други заинтересовани страни.

Въпреки че стандартите са замислени като основа на качествени програми за обучение на връстници, в някои случаи местните закони или обществената политика не позволяват изпълнението им. В тези случаи може да се наложи адаптиране на стандартите към ситуацията. В по-редки случаи се налага ръководителите на програми да коригират очакванията за спазване дори и на тези стандарти. Добре е да се знае обаче, че стандартите са разработени като част от продължителен процес с участието на професионалисти по обучение на връстници и опитни преподаватели и младежи, и са били подлагани на обстоен анализ. Ето защо решението за отказ от определен стандарт трябва да се вземе само ако спазването на неговите критерии се окаже невъзможно.

Раздел 2

Контролен списък на стандартите за обучение на връстници от връстници

2

Контролен списък
на стандартите

Контролен списък на стандартите за обучение на връстници от връстници

Стандарт

Описание

А. Планиране

- 1. Мобилизиране на основните заинтересовани страни.
- 1. Информирани и насърчаване на най-важните заинтересовани лица (представители на държавни агенции, ръководители от гражданския сектор, здравни професионалисти, педагози и младежки групи) да оказват подкрепа на дейностите по обучение на връстници.
- 2. Осигуряване на активно участие на младите хора.
- 2. Младите участват активно в процеса на планиране. Идентифицират се техните потребности и предпочитания и на тази основа се създава програмата.
- 3. Отчитане на пресечните точки.
- 3. Основните съображения, свързани с контекста - като пол, социо-културни фактори, уязвимост и възраст, - се вземат предвид и адекватно се инкорпират в плана.
- 4. Прецизиране на общите и конкретните цели на програмата.
- 4. Разработват се работни цели, задачи и оперативен план и се правят необходими практически уточнения.
- 5. Определяне на целевите групи.
- 5. Определят се целевите групи (потенциалните бенефициенти на програмата, които могат да извлекат полза от нея и може да се установи контакт с тях).

Стандарт

Описание

А. Планиране (продължение)

- 6. Определяне на потребностите на целевата група.
 - 7. Установяване на наличните ресурси и търсене на начини за осигуряване на липсите.
 - 8. Разработване на работен план.
 - 9. Разработване на план за мониторинг и оценяване.
 - 10. Определене на механизми за обратна връзка.
- Потребностите на целевата аудитория се оценяват чрез проучвания, фокус групи и по неформални начини. В оценяването се включва необходимото представителство на целевата група.
- Необходимите за програмните дейности ресурси (въз основа на програмните потребности) се подразделят на налични, възможни за осигуряване или липсващи, към които трябва да се насочи вниманието.
- Разработка се работен план (задачи, стратегии, дейности, партньори, бюджет и срокове). Той включва планове за обучение, стратегия за комуникация и застъпничество, получаване или разработване на материали/инструментариуми, участие на местната общност/родителите и план за мониторинг и оценяване.
- В началото на програмата се формулира и приема план за мониторинг и оценяване (количествени и качествени показатели, средства и системи за събиране на данни, срокове, отговорни лица, отчетност и др.).
- Програмата въвежда конкретни практики и начини целевата група и заинтересованите страни да обменят мнения относно програмата и да правят предложения за подобрения в нея.

Стандарт

Описание

А. Планиране (продължение)

- 11. Координация и връзки с други програми.
 - 12. Разработване на план за набиране на средства и устойчивост на резултатите.
- Установява се широко и многосекторно взаимодействие с основни заинтересовани лица, партньори и други програми посредством съвместно програмиране, координация в планирането и различни връзки между дейностите.
- Разработва се план за достатъчно и навременно финансиране на програмните дейности, успоредно с това план за институционализиране на резултатите от програмата, и други механизми, с които би могло да се постигне устойчивост след приключване на програмата.

Б. Набиране и задържане на обучители

Набиране:

- 1. Набелязване на източници и канали за набиране на обучители на връстници.
 - 2. Приемане на критерии за избор на обучители на връстници.
- Разработва се план за определяне на източниците на набиране на обучители на връстници (партньорски организации, участници в семинари, групи и лидери от целевата група), както и каналите за набиране на хора (чрез информация от познати, съобщения, медиите, телефонни указатели, интернет и др.).
- Разработва се списък с критерии за подбор на обучители на връстници, по които има общо съгласие. Критериите включват: свободно време,

Стандарт

Описание

Б. Набиране и задържане на обучители (продължение)

възраст, пол, мотивация, възприемане от целевата група, предишен опит, личностни характеристики (поведение, способност за работа в екип, желание за доброволна работа, потенциал за лидерство и др.), както и други характеристики, за които се смята, че са необходими за дадена програма.

В самото начало в писмен вид се излагат и приемат ясни очаквания от програмата и бъдещите обучители на връстници.

Документират се и се стандартизират формите и процесът на интервюиране, което включва избор на комисия по набирането. Процесът на подбор се документира в писмен вид, като документите са на разположение на заинтересованите страни, и се реализира по справедлив начин.

Задържане:

Уточняват се, приемат се и се документират в писмен вид очакванията за дейностите на обучители на връстници и техните качества.

Установяват се механизми за открита и непрекъсната комуникация между обучителите на връстници, супервайзорите и ръководителите на програмата, което включва редовна обратна връзка чрез супервизия, редовни срещи между обучители на връстници и ръководители, както и годишна среща.

Стандарт

Описание

Б. Набиране и задържане на обучители (продължение)

- 7. Създаване на система от стимули. Създава се система за поощрения и нефинансови стимули, като награди, похвали и др.; социални дейности и възможности за развлечение; възможности за пътуване/обменни програми и съответно изразстване/развитие в рамките на групата.
- 8. Изграждане на системи за супервизия и наставничество (виж и Супервизия). Създава се ефективна система за супервизия, като при необходимост и възможност се осигурява наставничество.
- 9. Осигуряване на възможности за разширяване на ангажиментите и отговорността. Насърчава се желанието на обучители на връстници да участват по-активно и да поемат допълнителни отговорности, като при възможност им се възлагат някои оперативни задачи (съвместно преподаване, асистент на ръководителя, членство в комисия по набиране).

В. Обучение и супервизия

Обучение:

- 1. Осигуряване на квалифицирани преподаватели. Преподавателите са добре подготвени, информирани, имат необходимост за своите задължения знания и умения, отличават се с гъвкавост и способност за импровизация, толерантност, опит в обучението на връстници и усет към въпросите на културалната специфика и различията между половете. Те могат да изпълняват функциите на ко-водещи, да поставят

Стандарт

Описание

В. Обучение и супервизия (продължение)

потребностите на групата над своите интереси и да работят добре с опрделената обучителна програма.

- 2. Избор на добра обучителна програма.
- 3. Подходящ брой участници в групата.
- 4. Структуриране на дневен ред и време за удовлетворяване потребностите на обучението.
- 5. Осигуряване на необходимите информационни материали.

Опрделената обучителна програма съответства на темите и подхода на програмата, културалната специфика и междуполовите различия, характеризира се с интерактивност, участие на всички и добра структура и реалистични срокове за отделните части. Тя се основава на ясни цели, задачи и методологични заключения и предвижда начини за оценяване.

Броят на участниците в групата (обикновено 15-20) е удобен за преподавателя, позволява активно участие, дава възможности за лидерски изяви и изява на умения и за пълноценен диалог между участниците и преподавателя.

Обучението се осъществява така, че за темите и упражненията се отделя достатъчно време в зависимост от знанията и уменията на участниците. Трябва да се избягва тяхното претоварване. Необходимо е да се предвиди време за оценяване, обобщение и планиране на бъдещите задачи.

На участниците се раздават предварително или по време на занятията необходимите практически материали, в това число и за упражненията. При

Стандарт

Описание

В. Обучение и супервизия (продължение)

приключване на обучението се предоставят копия от справочни материали и друга обобщаваща литература.

- 6. Използване на интерактивни методи, насърчаващи участието, и подходи за развитие на уменията.
 - 7. Прилагане на инструментариуми и методи за оценяване на обучението и участниците в него.
 - 8. Обсъждане на етични въпроси (виж Част 4. Етичен кодекс).
 - 9. Участие на младите хора на всички етапи.
- В обучението се прилагат подходи, които стимулират активното участие, като интерактивни упражнения, възможности за практикуване на нови (или важни съществуващи) умения и ролеви игри за ситуации, с които могат да се сблъскат и обучители на връстници.
- В началото на обучението се използват механизми за оценяване на знанията и уменията на участниците (като входно състояние), а също и в неговия край (оценка след обучението). Предвидени са и инструментариуми, с които участниците да дадат оценка на обучението.
- Етичните въпроси (като поверителност, властови баланс и равнопоставеност между половете), които могат да възникнат в хода на работата на обучителите на връстници, се обсъждат като част от обучението.
- Младешите участват във всички етапи на разработването, реализацията и оценяването на обучението като и в планирането на бъдещи дейности.

Стандарт

Описание

В. Обучение и супервизия (продължение)

Супервизия:

- 10. Участие на обучени и информирани служители.
 - 11. Осигуряване на добра подготовка на обучителите.
 - 12. Непрекъснато насърчаване на мотивираността и етичното поведение.
 - 13. Управление на груповата динамика и насърчаване изграждането на екип.
 - 14. Споделяне на отговорността с обучителите на връстници.
- Супервайзорите са обучени в умения за супервизиране, запознати са с акванията от програмата, същността и подходите в обучението на връстници от връстници.
- Супервайзорите следят обучителите на връстници да са преминали през достатъчна подготовка (обучение и придобиване/практикуване на умения) преди да започнат работа. При необходимост когато ролите и функциите се разширяват се осигурява допълнително обучение в знания и умения.
- Супервайзорите непрекъснато насърчават мотивираността на обучителите на връстници, проследяват ограниченията (от личен и професионален характер), насърчават спазването на етичния кодекс и следят доколко се взима предвид междуполовата и културната специфика. Те търсят и осигуряват максимални възможности за личностна реализация.
- Супервайзорите направляват груповата динамика, насърчават изграждането на екип, подпомагат установяването на безопасна среда и отчитат личните взаимоотношения.
- Супервайзорите споделят дейностите и отговорностите за супервизия с обучителите на връстници и ги включват като активни участници в процеса на ръководство, като се насърчава даването на обратна връзка.

Стандарт

Описание

Г. Ръководство и контрол

☐ 1. Осигуряване спазването на про-грамните стандарти.☐ 2. Осигуряване на експертна компетентност на ръководния екип.☐ 3. Приемане и поддържане на изисквания към качеството на дейностите по програмата.☐ 4. Установяване на ефективно управление на човешките и финансовите ресурси.☐ 5. Установяване на прозрачност при вземане на решения.	Ръководството осъществява системно мониториране, осигурява спазването на стандартите и предприема корективни действия при установени пропуски. Ръководството демонстрира компетентност в конкретните области, за които отговаря, в т.ч. стратегии и методологии за обучение на връстници от връстници, комуникационни дейности за промяна на поведението и мониторинг и оценяване. Ръководството и обучителите на връстници определят насоки и изискванията към качеството на различните обучителни дейности (например провеждане на дискусии в малки групи, организиране на мероприятия, прераждане към полезни информационни източници) и предвиждат корективни действия, когато стандартите не се спазват. Въвеждат се ефективни системи за управление на човешките и финансовите ресурси, които се прилагат от квалифицирани и компетентни служители. Решенията за дейностите по програмата са ясни, съответстват на политиката и културата на програмата и при необходимост може да се документират.

Стандарт

Описание

Г. Ръководство и контрол (продължение)

☐ 6. Установяване на процедура за участие на младежите при вземането на решения.	Младежите играят важна роля в ръководството на програмата и участват със своята гледна точка във вземането на решения.
☐ 7. Използване на процес на мониторинг и оценяване при взимане на решения.	Констатациите в периодичните отчети за дейностите по програмата и от всички проведени допълнителни оценки се използват за коригиране и планиране на бъдещи дейности.
☐ 8. Насърчаване на сътрудничество и изграждане на мрежи.	Ръководството насърчава сътрудничеството с агенции и институции партньори и подпомага изграждането на мрежи с цел разширяване обхвата на дейностите.
☐ 9. Установяване на връзки и взаимодействие със служби и предоставяне на контрацептивни средства.	Ръководството следи за наличието на функционираща система от връзки със съответните служби и достъп до контрацептивни средства с цел допълване на предлаганите по програмата услуги.
☐ 10. Разработване на планове за устойчивост.	Ръководството работи по реално осъществим план за мобилизиране на ресурси за срока на програмата и за осигуряване на устойчивост след нейното приключване.

Стандарт

Описание

Д. Мониторинг и оценяване

☐ 1. Формулиране на приложими и ясни цели.☐ 2. Определяне на работещи и приложими показатели.☐ 3. Включване на процес на мониторинг и оценяване в работния план от самото начало.☐ 4. Оценяване на входното състояние.☐ 5. Разработване на инструментариуми за мониториране и система за измерване.	Ясно формулираните цели на програмата са измерими, с ясни срокове и изпълними. Определят се показатели, които отразяват пола, възрастта, религиозните убеждения и етническата принадлежност и може да се използват за проследяване и измерване на резултатите, постигнати от групата, и успеха на програмните дейности (като брой опаднали от програмата, брой срещи със заинтересовани лица, брой обхванати млади хора, брой дейности за обучение на връстници и др.). В самото начало на програмата в работния план се включва план за мониторинг и оценяване. В него са залегнали всички аспекти на програмата, в т.ч. набиране, обучение, дейности за обучение на връстници, Ръководство, резултати от дейността на учителите на връстници, участие на младите хора, равнопоставеност между половете и сътрудничество. Извършва се оценяване на входното състояние, спрямо което да се измерва степента на изпълнение на целите. Тази информация е полезна за проследяване и мониториране на програмните дейности. Като част от системата за мониторинг и оценяване се разработват изпробвани и приложими инструментариуми за мониториране (въпросници, дневници, форми за проследяване и др.), с които се следят и измерват

Стандарт

Описание

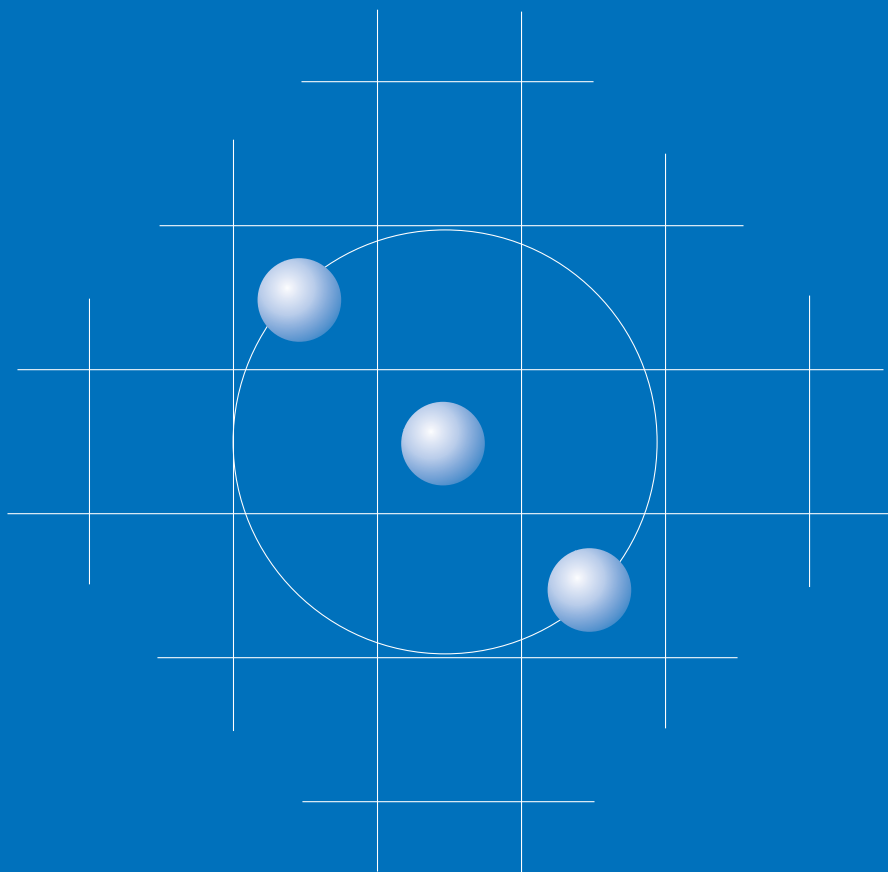
Д. Мониторинг и оценяване (продължение)

результатите и напредъкът. Служителите и обучителите на връстници умееат да ги използват.

- 6. Осигуряване на капацитет за планиране и прилагане на мониторинг и оценяване, или се предвижда подходяща външна подкрепа и помощ.
- 7. Предвиждане на участие на младите хора в планирането и изпълняването на мониторинг и оценяване, в т.ч. разработване и изпробване на инструменти и прилагане на мониторинг и оценяване, което включва те да изпълняват конкретни задачи по планиране, мониторинг и оценяване.

Раздел 3

Стандарти за обучение на връстници от връстници

А. Планиране

1. Мобилизиране на основните заинтересовани страни

Информирани и насърчавани на най-важните заинтересовани лица (представители на държавни агенции, ръководители от гражданския сектор, здравни професионалисти, педагози и младежки групи) да оказват подкрепа на дейностите по обучение на връстници.

Практически съвети

- На най-важните заинтересовани лица се дава кратко и конкретно описание на програмата, което задължително трябва да отразява нейните цели и задачи.
- Когато се изтъква необходимостта от програми за обучение на връстници от връстници и ползата от тях, трябва да се привеждат данни и доказателства.
- В началото се започва с малка група ввлечени заинтересовани лица, която с времето се разширява.
- Не се прави компромис с принципите, стандартите или задачите на програмата, за да се спечели определено заинтересовано лице.

2. Осигуряване на активно участие на младите хора

Младите участват активно в процеса на планиране. Идентифицират се техните потребности и предпочитания и на тази основа се създава програмата.

Практически съвети

- Разработват се ефективна структура и процес, чрез които младите хора могат да дават своя принос и да участват в изготвянето на програмните планове. Този процес трябва да се осъществява в партньорство с възрастните, които носят своята отговорност за качествено и добро планиране.

- Прави се подбор на младежи от потенциалната целева група, в т.ч. такива, които имат опит в работа с възрастните, и други, за които тези професионални взаимоотношения са новост.

Пример

В Турция Националната образователна програма по репродуктивно здраве и ХИВ/СПИН е изцяло разработена от студенти по медицина с известна експертна помощ от Дружеството за превенция на СПИН. Тази програма е първата по рода си в Турция, разработена на национално ниво от млади хора. Макар че подобна забележителна дейност от страна на млади хора е изключение, тя показва, че младите могат да поемат сериозни отговорности, ако са натрупали достатъчно опит и умения и могат при необходимост да ползват външен специализиран опит.

3. Отчитане на пресечните точки

Основните съображения, свързани с контекста – като пол, социо-културни фактори, уязвимост и възраст, се вземат предвид и адекватно се инкорпорират в плана.

Практически съвети

- Да се предвиди достатъчно време за групата по планиране да обсъди тези въпроси.
- Да се предвидят в максимална степен възможните проблеми, за да не се налагат спешни действия в хода на изпълнение на програмата.

Пример

След като функционира известно време, за програмата Заето поколение (Geracao Biz) в Мозамбик се отчита, че броят на момичетата обучители е по-малък, отколкото на момчетата. Набрани бяха допълнителни финансови средства за провеждане на проучване, което да установи причините и да набележи необходимите промени в програмата. Благодарение на резултатите от проучването ръководителите разработват ревизирана стратегия за набиране на обучители, учебна програма и ръководство с цел увеличаване броя на момичетата и повишаване на осведомеността по въпросите на междуполовите различия като основна задача в програмата.

4. Прецизиране на общите и конкретните цели на програмата

Разработват се работни цели, задачи и оперативен план и се правят необходимите практически уточнения.

Практически съвети

- С участието на основната група по планиране, а така също и на партньорите и младите хора, се прецизират общите или предварителните цели като конкретни задачи, на чиято основа да се разработи план за действие.
- Да се обсъдят задачите и тяхното изпълнение; при липса на реалистични начини за изпълнение задачите същите следва да се ревизират и да се направят по-реалистични.

Пример

В този хипотетичен пример програмата си е поставила за цел да убеди 200 младежи да посетят през следващата година клиниката за изследвания и лечение на полово предавани инфекции и за анонимно и доброволно консултиране и тестване за ХИВ. Ръководителите на програмата са преценили, че за да привлекат 200 младежи, които се нуждаят от такива услуги, програмата трябва да извърши активни образователни дейности сред 2000 младежи, а за тази цел са необходими 10 екипа обучители на връстници, всеки от които води по 4 занятия с 25 участници през годината. Като се ръководят от целите и използват теоретични и емпирични данни, ръководителите на програмата определят формата и мащаба на дейностите, както и сроковете.

5. Определяне на целевите групи

Определят се целевите групи (потенциалните бенефициенти на програмата, които могат да извлекат полза от нея и може да се установи контакт с тях).

Практически съвети

- Решението за избор на целева група се основава на съображения, свързани с реалистичност, ограничения и налични човешки и финансови ресурси.

- Ако програмата може да извършва различни дейности в зависимост от групите или сегменти от младежката популация, трябва да се прецени колко сегмента могат да бъдат обхванати от програмата.

Извлечени поуки

Най-достъпният сегмент от набеязаната целева група винаги представлява най-мотивираната, образована, богата и в добро здраве част от това население. Ако е необходимо да се достигне до най-трудните и нуждаещи се представители на целевата група, трябва да се положат допълнителни усилия. Много е важно програмата да положи целенасочени усилия да обхване онези, които в най-голяма степен се нуждаят от дейностите по програмата.

6. Определяне на потребностите на целевата група

Потребностите на целевата аудитория се оценяват чрез проучвания, фокус групи и по неформални начини. В оценяването се включва необходимото представителство на целевата група.

Извлечени поуки

Като правило прецизната количествена оценка надхвърля рамките на бюджета и експертизата на самите програми и е излишна при наличие на национални или регионални данни. Понякога обаче даден университет или научен институт може да участва в такава дейност, ако тя съответства на неговите приоритети. В противен случай едно добро качествено оценяване, извършено с помощта на младежи, родители и професионалисти, ще даде по-евтина и ясна картина на местните условия и обещаващите стратегии.

Практически съвети

- Избраният подход за оценяването трябва да бъде икономичен и реалистичен и заедно с това да дава полезна информация и насоки за планирането на програмата.
- Да се съпоставят разходите, ползите, мащабите и обхватът на евентуално оценяване с времето и ресурсите, необходими за него и останалите дейности, които ще се отложат, ограничат или премахнат като следствие.

- Да се използват наличните данни за целевата група (например данни от преброяване на населението, статистически данни на Министерството на здравеопазването и изследвания върху знанията, нагласите и поведението) като широк контекст, в който да се извършва планирането.

7. Установяване на наличните ресурси и търсене на начини за осигуряване на липсите

Необходимите за програмните дейности ресурси (въз основа на програмните потребности) се подразделят на налични, възможни за осигуряване или липсващи, към които трябва да се насочи вниманието.

Практически съвети

- Да се направи оценка на ресурсите, с които разполага програмата за всяка дейност от плана за действие.
- Непременно да се обмисли възможността за участие на партньорите и местните организации, проявили желание да помогнат със средства или услуги на разменни начала.

Помислете!

Много от съществуващите учебни материали от всякакъв вид могат да бъдат осигурени и адаптирани бързо и евтино. Преди да разработвате нови материали, поинтересувайте се за вече съществуващи.

8. Разработване на работен план

Разработва се работен план (задачи, стратегии, дейности, партньори, бюджет и срокове). Той включва планове за обучение, стратегия за комуникация и застъпничество, получаване или разработване на материали/инструментариуми, участие на местната общност/родителите и план за мониторинг и оценяване.

Практически съвети

- Разработва се оперативен план, който отразява отговорностите, последователността на дейностите и сроковете.
- Да се прецени кои са най-важните потребности, които трябва да се

удовлетворяват приоритетно в началото на програмата, и кои може да бъдат отложени за по-късен период.

- При по-дългосрочни потребности (като промяна в политиката) процесът да се раздели на последователни етапи.
- Да се очертаят пречките пред реализацията и възможностите за ограничаване на техния ефект.

Помислете!

Стратегическият план за период от 3 до 5 години е полезен за дългосрочни цели и често се поставя като изискване от финансиращите организации.

9. Разработване на план за мониторинг и оценяване

В началото на програмата се формулира и приема план за мониторинг и оценяване (количествени и качествени показатели, средства и системи за събиране на данни, срокове, отговорни лица, отчетност и др.)

Практически съвети

- Да се привлекат експерти при разработване на план за мониторинг и оценяване.
- Прецизността на плана трябва да съответства на характера на програмата, самият план да е ориентиран към резултатите.
- Планът за мониторинг и оценяване трябва да предвижда обучение на хората, които ще събират данни или ще документират дейности.

Помислете!

Програмата в Косово “Укрепване капацитета на институциите и гражданското общество за улесняване на достъпа на младежите до информация и обучение по сексуално и репродуктивно здраве” установи, че за да ангажира гражданите от местната общност в изследването, процесът трябва да бъде интересен, гъвкав и творчески. Трябва да се излезе извън рамките на формалните план и отчети за мониторинг и оценяване и да се възприеме система за документация и анализ, при която гражданите могат да използват средствата, които са им най-удобни. Възможни примери тук са

снимки, дневници или календари, на които се отбелязва състоянието през деня или седмицата. Целта е да се насърчи размисъл и анализ от страна на всички участващи с цел засилване на способността им да извършват устойчиви дейности в областта на сексуалното и репродуктивното здраве на младите хора.

10. Определяне на механизми за обратна връзка

Програмата въвежда конкретни практики и начини целевата група и заинтересованите страни да обменят мнения относно програмата и да правят предложения за подобрения в нея.

Практически съвети

- Да се организира поставяне на пощенски кутии, в които обучителите на връстници и техните целеви аудитории да подават своите мнения и предложения.
- Да се използват въпросници, фокус групи и периодични интервюта със заинтересовани лица, обучители на връстници и клиенти като средство за запознаване с мнения за програмата.

Извлечени поуки

- ◆ Обратната връзка не е оценка. Фактът, че програмата се харесва, не означава, че тя постига резултати. Все пак трябва да се знае какво харесват аудиторията и заинтересованите лица, защото резултатите зависят от участието.
- ◆ Обобщаването на резултатите от обратната връзка трябва да стане част от програмата, като се предвидят конкретни механизми и срокове. Не може просто да се чака обратна връзка, защото така се повишава вероятността тя да е отрицателна или твърде закъсняла.

11. Координация и връзки с други програми

Установява се широко и многосекторно взаимодействие с основни заинтересовани лица, партньори и други програми посредством съвместно програмиране, координация в планирането и различни връзки между дейностите.

Практически съвети

- Да се работи с националната програма за репродуктивно здраве и ХИВ, за да може целите на програмата да подпомогнат националните, регионалните и местните планове.
- Желаните съвместни дейности, срещи и мероприятия да се насрочват съвместно от всички участващи заинтересовани лица, което изисква координация на планирането.
- Да се разработят програми за взаимодействие, които са от полза за всички страни и предполагат споделяне на разходите.

Извлечени поуки

- ◆ Коалициите и партньорствата не са самоцел. Изграждането им изисква много грижи и те са полезни само ако водят до добри резултати.
- ◆ Връзките с религиозни организации, спортни и развлекателни клубове и организации, клиники, сдружения на етапната собственост, работодателите и училищата, предлагат на учителите на връстници добри възможности да вършат своята работа.
- ◆ Албанската програма “Образование за здравословен начин на живот на младите хора” отбелязва, че мрежата от неправителствени организации, създадена от нея, е много полезна, защото позволява чест обмен на информация, знания и опит.

12. Разработване на план за набиране на средства и устойчивост на резултатите

Разработва се план за достатъчно и навременно финансиране на програмните дейности, успоредно с това план за институционализиране на резултатите от програмата, и други механизми, с които би могло да се постигне устойчивост след приключване на програмата.

Практически съвети

- Да се определи до максимална възможна степен как и докога ще се финансира програмата и с оглед на това да се реализират дейностите.

- Да се набележат устойчиви приоритети и конкретни стъпки за осъществяване на дейностите с най-голямо значение за по-нататъшния ход на програмата.
- Да се разнообразят източниците на финансиране, за да не се разчита само на един или няколко донора. По този начин се засилва устойчивостта.

Примери

Албанската програма поставя акцент върху планирани връзки с други дейности – например образование за здравословен начин на живот като част от училищната програма, съчетано с услуги в първичната здравна помощ, ориентирани към младежите – за да се осигури бъдещата устойчивост на програмата. По същия начин в Беларус проектът „Разширен достъп до услуги за репродуктивно здраве и информация“ е осъществил връзки с дейности на училищно ниво.

В Ямайка Карибският ансамбъл и академия за сценично изкуство „Аше“ е поискал експертна помощ от своите донори за разработване на план за устойчивост на управлението, финансите и човешките ресурси. Като част от промените „Аше“ създава съвет на директорите, съставен от видни местни фигури, който да подпомогне дългосрочната устойчивост и да поиска помощ от местния бизнес.

Б. Набиране и задържане на обучители

Набиране

1. Набелязване на източници и канали за набиране на обучители на връстници

Разработва се план за определяне на източниците на набиране на обучители на връстници (партньорски организации, участници в семинари, групи и лидери от целевата група), както и каналите за набиране на хора (чрез информация от познати, съобщения, медиите, телефонни указатели, интернет и др.).

Практически съвети

- Да се разработи план за набиране на обучители на връстници, който дава реалистична оценка на необходимия брой кандидати (и компенсира текучеството), отразява различията в пола, възрастта и целите, свързани с целевата група от населението (при необходимост се провеждат повече интервюта и се привличат повече участници от необходимите) и конкретизира начините за първоначален избор на кандидатите.
- Трябва да се намерят кандидати с разнообразни умения и демографски характеристики, необходими за програмата, а не да се прави избор само между изявилите желание.

Извлечени поуки

- ◆ Както се установява в Проекта за подобряване на сексуалното и репродуктивното здраве в Босна и Херцеговина, „обучителите на връстници са ученици, които са непрекъснато в движение и е трудно по тази причина да ги задържиш за дълъг период от време в програмата“. За да си осигури достатъчно млади хора участници, проектът предприе процес на „непрекъснато набиране“.
- ◆ Този подход обаче си има своите отрицателни черти. Програмите, които набират твърде много младежи, със сигурност ще разочароват онези, които не са приети. Като се има предвид, че целта на програмата е да спечели широка подкрепа, трябва да се прецени внимателно колко души да бъдат привлечени. Освен това, трябва да се избягва обучението на твърде много обучители. Един от най-трудните проблеми в обучението на връстници възниква при обучение на много обучители, за които има малко работа.

2. Приемане на критерии за избор на обучители на връстници

Разработва се списък с критерии за подбор на обучители на връстници, по които има общо съгласие. Критериите включват: свободно време, възраст, пол, мотивация, възприемане от целевата група, предишен опит, личностни характеристики (поведение, способност за работа в екип, желание за доброволна работа, потенциал за лидерство

и др.), както и други характеристики, за които се смята, че са необходими за дадена програма.

Практически съвети

- Да се потърси балансиран екип от обучители на връстници, който е представителен по отношение на най-важните критерии за цялата група. Не е необходимо отделните обучители на връстници да отговарят на всички критерии. Трябва да се изберат няколко фасилитатори с харизматично присъствие, няколко организирани и въздържани наблюдатели и няколко по-чувствителни и общителни младежи.
- Да се привлекат обучители на връстници измежду целевите групи – това е особено важно, когато се работи с труднодостъпни групи, като проституиращи, безпризорни деца или наркомани. Работата с обучители на връстници от такива групи може да бъде изключително предизвикателна, тъй като тези младежи имат трудни логистически и психологически проблеми, които произхождат от тяхната изолирана позиция, характерна за такива групи в повечето култури.
- Въпреки че ползата от обучението на връстници е най-голяма за самите обучители на връстници, не трябва да се подбират лица просто за да се промени по някакъв начин животът им. Трябва да се прилагат критерии за подбор, за да бъдат намерени онези, които най-добре ще обучават своите връстници.

Извлечени поуки

Често срещан проблем при разработването на критерии за подбор е схващането, че обучителите на връстници трябва да са младежи за пример, които честно да обосновават необходимостта от безрисково поведение. Този подход гарантира, че тези обучители на връстници ще се харесат само на себе-подобните.

3. Формулиране на ясни очаквания

В самото начало в писмен вид се излагат и приемат ясни очаквания от програмата и бъдещите обучители на връстници.

Пример

Програмата за репродуктивно здраве в Грузия установява, че трябва да определят очакванията въз основа на спецификата на самата група. Не може например да се очаква от интравенозните наркомани в затвора да пишат отчети. По тази причина основните документи се съставят от социалните работници, които обучават и осъществяват ръководството на учителите на връстници.

В Гана проектът на Центъра за развитие и население установява, че обучението на връстници по формален структуриран модел успява в по-голяма степен да промени нагласите и знанията на целевата група, отколкото неформалното обучение на връстници. Това подчертава необходимостта учителите на връстници да са наясно със своите задачи и да следват структурирана програма.

Практически съвети

- Да се обяснят задачите и времето, което трябва да се отдели в бъдеще от страна на учителите – не трябва да се приема, че кандидатите са наясно с очакванията.
- Заедно с очакванията трябва да се представи ясна и реалистична картина на възможностите и стимулите; при всички случаи на кандидатите не трябва да се обещава повече, отколкото програмата може да предложи.
- При необходимост очакванията могат да се променят и редуват, за да се стимулира участието на специални целеви групи.

4. Определяне на стандартизиран и прозрачен процес на интервюиране и подбор

Документират се и се стандартизират формите и процесът на интервюиране, което включва избор на комисия по набирането. Процесът на подбор се документира в писмен вид, като документите са на разположение на заинтересованите страни, и се реализира по справедлив начин.

Практически съвети

- Кандидатите трябва да са запознати със съдържанието на процеса на подбор и с начина, по който се взимат решенията.
- Екипът по набиране да е добре запознат с процеса на подбор и очакванията на обучителите. Членовете на екипа трябва да обучени и да бъдат справедливи и безпристрастни в своята работа.

Извлечени поуки

- ◆ Недостатъчната стандартизация на процеса на интервюиране може да доведе до прояви на пристрастие, липса на обективност и разногласие между членовете на комисията.
- ◆ Важно е процесът на подбор да бъде прозрачен, но не по-малко важно е да се гарантира поверителност на информацията за кандидатите.

Задържане

5. Документиране на очакванията

Уточняват се, приемат се и се документират в писмен вид очакванията за дейностите на обучители на връстници и техните качества.

Практически съвети

- Споразуменията или договорите трябва да произтичат от очакванията, обсъдени по време на процеса на набиране. Уточненията третираат дейностите и условията за работа.
- При съставяне на споразуменията да се търси участие на обучител на връстници, за да могат в тях да залегнат най-важните изисквания на обучителите.

Помислете!

Договорите винаги могат да се променят по взаимно съгласие и не е необходимо да регламентират всички възможни обстоятелства. Трябва обаче да се обхванат основните моменти и промените да не ощетяват никоя страна.

6. Изграждане на средства за непрекъсната комуникация, в т.ч. обратна връзка

Установяват се механизми за открита и непрекъсната комуникация между учителите на връстници, супервайзорите и ръководителите на програмата, което включва редовна обратна връзка чрез супервизия, редовни срещи между учители на връстници и ръководители, както и годишна среща.

Практически съвети

- Да се провеждат редовни срещи за споделяне на опит и даване на обратна връзка, за да свикнат учителите на връстници с подобни открити дискусии.
- Обратната връзка е двустранен процес, поради което учителите на връстници трябва да се насърчават да дават и получават обратна връзка в интерес на работата им.

Предизвикателството

Да се напомни на всички членове на програмния екип, че има какво да се подобри и всеки от тях може да допринесе за усъвършенстване на програмата. Редовните механизми за обратна връзка създават впечатление, че програмата не е съвършена, което е стимул за учителите на връстници да поемат инициатива и творчески риск, за да я усъвършенстват.

7. Създаване на система от стимули

Създава се система за поощрения и нефинансови стимули, като награди, похвали и др.; социални дейности и възможности за развлечения; възможности за пътуване/обменни програми и съответно израстване/развитие в рамките на групата.

Практически съвети

- Уверете се, че поне част от наградите са сигурни и устойчиви и не зависят от това дали финансирането ще продължи. Примери за такива награди са признание за добри резултати, безплатни билети за развлекателни програми или спортни състезания и постъпки за признаване на кредити от университетите.

- Програмите за стимулиране трябва да са справедливи и безпристрастни, с ясни критерии, за да не се създава впечатление за пристрастен подбор и незаслужени награди.
- Не бива да се разводнява ефектът от наградите, което би се получило, ако всеки може да получи някаква награда.

Пример

Стимулирането може да бъде деликатен момент и да предизвика чувство на недоволство, ако някои обучители на връстници сметнат, че не са получили дължимото. В Ямайка например две групи обучители на връстници работят в една и съща държавна клиника, но получават съвсем различно стимулиране, като за едната група е предвидено заплащане, а за другата не. Силното недоволство, което този факт предизвиква, може да се избегне, ако се уеднаквят стимулите и наградите за групи, които работят заедно или в един и същи район.

8. Изграждане на системи за супервизия и наставничество (виж и Супервизия)

Създава се ефективна система за супервизия, като при необходимост и възможност се осигурява наставничество.

9. Осигуряване на възможности за разширяване на ангажиментите и отговорността

Насърчава се желанието на обучители на връстници да участват по-активно и да поемат допълнителни отговорности, като при възможност им се възлагат някои оперативни задачи (съвместно преподаване, асистент на ръководителя, членство в комисия по набиране).

Практически съвети

- Да се разработи като неразделна част от програмата система за израстване, при която обучители на връстниците се подготвят за повече отговорности и по-квалифицирана работа.
- Да се потърсят програмни задачи и роли за обучители на връстници, което е възможност те да усвоят нови знания и да се разшири капацитетът на екипа.

Пример

В Македония програмата „Мрежа за развитие на обучението на връстници“ дава възможност на опитните обучители на връстници да станат помощник-координатори. Това предполага самостоятелно управление на някои дейности, като подготовка и разпространение на материали за информация, образование и комуникация и обявяване за изработване на постери за Световния ден на СПИН.

В. Обучение и супервизия

Обучение

1. Осигуряване на квалифицирани преподаватели

Преподавателите са добре подготвени, информирани, имат необходимите за своите задължения знания и умения, отличават се с гъвкавост и способност за импровизация, толерантност, опит в обучението на връстници и усет към въпросите на културалната специфика и различията между половете. Те могат да изпълняват функциите на ко-водещи, да поставят потребностите на групата над своите интереси и да работят добре с определената обучителна програма.

Практически съвети

- При липса на квалифицирани преподаватели да се проведе обучение на преподаватели, за да се изгради необходимият екип.
- По възможност да се привлекат преподаватели с различна полава, възрастова и етническа принадлежност.
- Ако преподавателите не са част от състава на програмата, те трябва да бъдат ръководени от неин служител по време на обучението.

Пример

Програмата Младежка мрежа за обучение на връстници от връстници Y-PEER обединява специалисти в различни области, които водят семинари за обучение на обучители. Програмата използва тези семинари като възможност опитните обучители да наставяват младите. Разнообразният преподавателски състав отразява принципите, залегнали в основата на Y-PEER, като баланс на половете, възрастта и опита и необходимост от разширяване на възможностите за добрите обучители на връстници.

2. Избор на добра обучителна програма

Определената обучителна програма съответства на темите и подхода на програмата, културалната специфика и междуполовите различия, характеризира се с интерактивност, участие на всички и добра структура и реалистични срокове за отделните части. Тя се основава на ясни цели, задачи и методологични заключения и предвижда начини за оценяване.

Практически съвети

- Да се избере или приспособи обучителна програма, която е интерактивна, творческа и постига баланс между развитието на умения и изграждането на екип. Всичко, което се иска от обучителите на връстници при заниманията им с участниците, трябва да се моделира в процеса на тяхното обучение.
- Програмата да се адаптира по такъв начин, че да отразява културалната реалност на средата и същевременно да насърчава разговори за пречките пред желаната промяна.
- Да се предвидят в обучителната програма възможности за очертаване на потребности от последващо обучение.

Помислете!

- ◆ Оценяването и адаптацията на съществуващи програми към потребностите и интересите на аудиторията изискват наличието на три вида припокриващи се специализирани познания: познаване на здравния контекст и разбиране на здравните по-

казатели, които програмата се стреми да повиши; познаване на образователни или педагогически стратегии и провеждане на ориентирани към учащите се дейности с целевата възрастова група; познаване на интересите и културата на учителите на връстници и техните целеви групи.

- ◆ Ако една програма адаптира учебната програма към условията и потребностите на своята аудитория, тя трябва да предостави адаптирания вариант на свои колеги и партньори, работещи с подобна аудитория.

3. Подходящ брой участници в групата

Броят на участниците в групата (обикновено 15-20) е удобен за преподавателя, позволява активно участие, дава възможности за лидерски изяви и изява на умения и за пълноценен диалог между участниците и преподавателя.

Практически съвети

- Дори ако броят на участниците е първоначално приемлив, понякога е полезно групата да бъде разделена на по-малки подгрупи по време на упражненията, за да се даде възможност на участниците да упражнят новите умения.
- Обучение на „вълни“ (на всеки няколко месеца нови групи започват програма за обучение) може да разреши проблема с броя на участниците и да включи навреме новите попълнения.

4. Структуриране на дневен ред и време за удовлетворяване потребностите на обучението

Обучението се осъществява така, че за темите и упражненията се отделя достатъчно време в зависимост от знанията и уменията на участниците. Трябва да се избягва тяхното претоварване. Необходимо е да се предвиди време за оценяване, обобщение и планиране на бъдещите задачи.

Практически съвети

- Да се предвиди достатъчно време, особено за интерактивните дейности. Ако предвиденият график не може да се следва, да се

направят корекции колкото може по-скоро, като се определят приоритетите и се осигури време за най-важните дейности.

- Да има баланс между непредвидените, но полезни странични дискусии и необходимостта от спазване на графика, за да се постигнат най-важните цели на обучението.
- Видът и темпото на дейностите да се разнообразява в зависимост от часа. Например по-пасивните дейности, като лекциите, не трябва да се извършват веднага след обяд.
- Обучителите на връстници се нуждаят от определен минимум от знания и умения, за да могат да предават точна информация по темите, за които са обучени.

5. Осигуряване на необходимите информационни материали

На участниците се раздават предварително или по време на занятията необходимите практически материали, в това число и за упражнения. При приключване на обучението се предоставят копия от справочни материали и друга обобщаваща литература.

Помислете!

Накарайте участниците да помогнат при изработването и разпространението на материалите. Така се насърчава участието им, а преподавателите могат да използват това време по-ефективно.

Практически съвети

- Бъдете пример за добро планиране. Предоставяйте своевременно полезни и професионално подготвени материали.
- Може да се използват отделни папки, различни цветове и други начини за прегледност на материалите и осигуряване на лесен достъп до тях.

6. Използване на интерактивни методи, насърчаващи участието, и подходи за развитие на уменията

В обучението се прилагат подходи, които стимулират активното участие, като интерактивни упражнения, възможности за практикуване на нови (или важни съществуващи) умения и ролеви игри за ситуации, с които могат да се сблъскат и обучители на връстници.

Практически съвети

- Необходимо е всички служители, партньори и донори да познават и да си служат добре с интерактивния подход.
- Необходимо е на учителите на връстници да се предоставя достатъчно време да упражнят уменията по време на обучението.

Предизвикателството

Нищо не подкопава качеството на обучението на връстници така, както дидактично, скучно и отдалечено от живия живот обучение. Учителите на връстници и техните аудитории познават това обучение от училище. В тези стандарти се препоръчват методи, които за участниците ще бъдат нови, по-привлекателни и може би малко плашещи. Специалистите в сферата на интерактивното обучение, дори и да познават слабо темата за ХИВ/СПИН или репродуктивно здраве, могат да участват в разработването на обучение или адаптиране на учебни програми и да ги направят по-интересни и ангажиращи. Ориентираното към участниците обучение на връстници може да създава впечатление за хаотичност и липса на дисциплина, а онези, които са свикнали с традиционните методи на преподаване може да сметнат, че са непродуктивни и дори вредни за атмосферата в училище.

7. Прилагане на инструментариуми и методи за оценяване на обучението и участниците в него

В началото на обучението се използват механизми за оценяване на знанията и уменията на участниците (като входно състояние), а също и в неговия край (оценка след обучението). Предвидени са и инструментариуми, с които участниците да дадат оценка на обучението.

Практически съвети

- Необходима е експертна помощ за разработване на инструментариуми за оценяване на напредъка на участниците и на самото обучение, в т.ч. работата на водещия. Тези резултати ще са полезни, когато обсъждате евентуални промени в програмата за обучение.
- Да се обърне внимание на мониторинга и оценяването на самото обучение; те са необходими и при бъдещо оценяване на уменията и работата на обучители на връстници.

Помислете!

В допълнение към тестовете преди и след обучението, които показват дали обучителите на връстници са усвоили необходимите знания и умения, полезно е участниците да попълнят формуляр за оценка в края на обучението. По този начин те могат да посочат силните и слабите страни на обучението, както и теми, по които да се водят опреснителни курсове.

8. Обсъждане на етични въпроси (виж част 4, Етичен кодекс)

Етичните въпроси (като поверителност, властови баланс и равнопоставеност между половете), които могат да възникнат в хода на работата на обучителите на връстници, се обсъждат като част от обучението.

Практически съвет

- Въпросите трябва да се обсъждат в светлината на проблемите, които вълнуват най-силно хората в дадената култура.

Помислете!

Преди да се проведе обучение на обучители на връстници, етичните въпроси трябва да се обсъдят вътре в организацията. Екип от служители и обучители на връстници може да разработи етичен кодекс на програмата (възможно е като основа да се използва етичният кодекс в този документ). Някои организации поставят своя етичен кодекс на обществено място, за да напомнят на служителите и обучителите на връстници за техните задължения. Други организации изискват от обучителите на връстници да подпишат поименно етичен кодекс, което може да залегне в договора с тях.

9. Участие на младите хора на всички етапи

Младежите участват във всички етапи на разработването, реализацията и оценяването на обучението като и в планирането на бъдещи дейности.

Практически съвети

- Активното участие на младите хора трябва да е съпроводено с партньорство с възрастни, чиито опит и съвети са от голямо значение.

- Младежи, които вече са преминали през обучение, могат да участват като ко-водители в семинари за нови обучители на връстници.

Помислете!

Проучване върху ефективността на обучението на връстници в Доминиканската република и Замбия, проведено от ГНИ „Семейно здраве/Младежка мрежа“ установява, че участието на младежите е решаващ фактор за задържане, мотивиране и продуктивност на обучителите на връстници. „Участие на младите хора“ не означава, че обучителите на връстници ръководят програмата, а че възрастните им предлагат възможност да дадат значителен принос. На младите трябва да се осигурят подходящо обучение и ръководство, за да се повишат уменията им за взимане на решения и за изпълнение на задълженията им.

Супервизия

10. Участие на обучени и информирани служители

Супервайзорите са обучени в умения за супервизиране, запознати са с очакванията от програмата, същността и подходите в обучението на връстници от връстници.

Практически съвети

- При обучението на супервайзори на обучители на връстници трябва да се поставя ударение върху формирането на екип и използването на различни умения в зависимост от ситуацията.
- Супервайзорите трябва да се научат да проявяват усет към груповата динамика, да са наясно със собствените си ценности и нагласи и да проявяват чувствителност към психологическите проблеми на обучителите на връстници.
- Супервайзорите трябва периодично да ревизират плановете и задачите на програмата, за да са сигурни, че осъществяваният от тях надзор съответства на програмните цели.

11. Осигуряване на добра подготовка на учителите на връстници

(Супервайзорите следят учителите на връстници да са преминали през достатъчна подготовка (обучение и придобиване/практикуване на умения) преди да започнат работа. При необходимост когато ролите и функциите се разширяват се осигурява допълнително обучение в знания и умения.

Пример

Проектът „Образование за семеен живот“ в Румъния редовно предоставя на учителите на връстници възможност да упражняват своите умения и да получават обратна връзка от другите учители на връстници и служителите на програмата. Провеждат се ежеседмични срещи, на които учителите на връстници ръководят сесии пред служителите по теми за репродуктивното здраве, които сами са избрали, разработили и организирали. По този начин те усъвършенстват своите умения за водене на група и комуникативни умения, актуализират знанията си по репродуктивно здраве и формират нагласи и етика като учители на връстници.

Практически съвети

- След преминаване на първоначалното обучение супервайзорите трябва да проследяват работата и възникващите трудности и на тази база да организират опреснителни курсове или други форми за посрещане на набелязаните потребности.
- Някои от дейностите по супервизия трябва да се извършват на място, след като учителите на връстници са започнали работа.

12. Непрекъснато насърчаване на мотивираността и етичното поведение

Супервайзорите непрекъснато насърчават мотивираността на учителите на връстници, проследяват ограниченията (от личен и професионален характер), насърчават спазването на етичния кодекс и следят доколко се взема предвид междуполовата и културната специфика. Те търсят и осигуряват максимални възможности за личностна реализация.

Предизвикателство

Програмите трябва да разграничават поведение на обучители на връстници, което изисква дисциплинарни действия, и поведение, при което трябва да се прекратят взаимоотношенията. Възможно е да има „сиви зони“, въпреки че нарушаването на етичните норми е ясно основание за прекратяване (виж Част 4. Етичен кодекс). Самите обучители на връстници играят решаваща роля при определянето и прилагането на тези ограничения и норми. Кодексът за поведение трябва да се разглежда в контекста на целите и мисията на програмата. Например ако целта на програмата е да обхване и да въздейства върху младежи с рисково поведение, не е полезно да се подбират обучители на връстници заради примерното им поведение и да се отхвърлят други, чието поведение не винаги е безупречно.

Същевременно трябва да е ясно, че програмите, особено новите, са обект на повишено внимание от страна на обществото и заинтересованите лица. Ето защо поведението в обществото на младите обучители на връстници трябва да е предпазливо. С напредването на програмата стандартът, към който се придържат обучителите, не е „безрисково поведение“, а по-скоро степента на сериозност, с която мислят и говорят за такова поведение. Програма в напреднал етап подбира и подкрепя млади хора, които проявяват отговорност във важните неща – а не просто идеални, – както и ангажираност и подготвеност в своята работа.

Практически съвети

- Когато мотивират обучители на връстници и затвърждават спазването на етичните стандарти, супервайзорите трябва да балансират между реалистичната толерантност към поведението на младите хора и необходимостта да се отговори на външните очаквания на заинтересованите лица и представителите на целевата група.
- Необходими са механизми за оказване на помощ във връзка с мотивацията, стреса и умората при обучители на връстници.

13. Управление на груповата динамика и насърчаване изграждането на екип

Супервайзорите направляват груповата динамика, насърчават изграждането на екип, подпомагат установяването на безопасна среда и отчитат личните взаимоотношения.

Практически съвети

- Супервайзорите трябва да следят поведението на всеки обучител, личните взаимоотношения и груповата динамика като цяло и да се намесват в аранен етап при възникване на проблеми.
- При обучението и супервизирането на група трябва да се запази атмосфера на сигурност, забавление и екипна работа. Игри за разчупване на леда и други видове – понякога физически – са много важни за изграждане на екип и не трябва да се пропускат поради липса на време.

Помислете!

- ◆ Не е непрофесионално, а даже е необходимо обучителите на връстници и техните супервайзори да използват срещите на групата, за да повдигнат неприятни въпроси, без да се засягат личните чувства.
- ◆ Разумно е да се приемат правила срещу разпространението на клюки. Може да се уточнят условията, при които супервайзорите трябва да бъдат уведомени веднага за поведението на даден обучител на връстници, както и събития, при които въпросът трябва да се отнесе направо към извършителя, вместо да се намесват супервайзорите, освен ако лицето не си вземе бележка.

14. Споделяне на отговорността с обучителите на връстници

Супервайзорите споделят дейностите и отговорностите за супервизия с обучителите на връстници и ги включват като активни участници в процеса на ръководство, като се насърчава даването на обратна връзка.

Практически съвети

- Супервайзорите и учителите трябва да постигнат явно споразумение за това какво искат и какво трябва да научат учителите.
- Когато обсъждат промени в супервизията с оглед подобряване на резултатите от програмата, супервайзорите и учителите трябва да имат предвид очакваните резултати.

Предизвикателство

Отговорността трябва да се спечели. В идеалния случай учителите на връстници трябва да участват активно в своята супервизия, но и те, и служителите трябва да са показали достатъчна степен на отговорност. Не може учител да каже на своя наставник „Искам да науча X“, ако не е проявил сериозно желание или усилие да усвои други, по-важни умения. Аналогично една група заслужава възможност за по-голямо участие и право на глас, ако е работила добре.

Г. Ръководство и контрол

1. Осигуряване спазването на програмните стандарти

Ръководството осъществява системно мониториране, осигурява спазването на стандартите и предприема корективни действия при установени пропуски.

Практически съвети

- Макар че насочва своите усилия към цялостно спазване на стандартите, ръководството трябва да определя приоритети, да бъде гъвкаво, да отчита реалната ситуация и да следи дали стандартите са осъществими при дадените условия.
- Когато се окаже, че даден стандарт е трудноизпълним, ръководството заедно с учителите на връстници трябва да реши дали да приспособи дейностите към стандарта или стандарта към действителността.

Предизвикателство

Ръководителите на програми осъществяват общ контрол и трябва да внимават ежедневно работата и натовареността да не отклони вниманието им от стандартите за работа, с които се постигат добри резултати. Същевременно не всички стандарти са еднакво решаващи и винаги трябва да бъдат съобразени с контекста. Може да се появи основателна причина даден стандарт да не бъде спазен.

2. Осигуряване на експертна компетентност на ръководния екип

Ръководството демонстрира компетентност в конкретните области, за които отговаря, в т.ч. стратегии и методологии за обучение на връстници от връстници, комуникационни дейности за промяна на поведението и мониторинг и оценяване.

Практически съвети

- Членовете на ръководството трябва да имат умения в различни области, поради което е важно да се направи оценка на потребностите им и да се осигури обучение или курс, за да се попълнят съществуващите липси в дадена област.
- Когато ресурсите са ограничени, на ръководството трябва да се гледа като на екип, за който да е сигурно, че разполага с всички нужни умения, макар и не концентрирани у един човек.

Помислете!

Членовете на ръководството доказват своята компетентност, като непрекъснато разширяват своите познания. Добрите ръководители разбират, че трябва да се отделят време и средства за нови знания, теория и външен (както и вътрешен) опит, и осигуряват участие в конференции, абонира се за списания и отделят време за четене и разпространяване на най-важната информация сред служителите.

3. Приемане и поддържане на изисквания към качеството на дейностите по програмата

Ръководството и обучителите на връстници определят насоки и изискванията към качеството на различните обучителни дейности (на-

пример провеждане на дискусии в малки групи, организиране на мероприятия, препрещане към полезни информационни източници) и предвиждат корективни действия, когато стандартите не се спазват.

Практически съвети

- Ако няма действаща система за осигуряване на качеството, ръководителите и учителите на връстници могат заедно в екип да формулират изискванията за качество и да ги споделят с останалите в програмата.
- Да се насърчават и реализират изискванията за качеството посредством управленски дейности и супервизия.

Помислете!

Обучителите на връстници са по-мотивирани да поддържат високо качество на работа, ако са убедени, че ръководството държи на качеството. Ръководството трябва да прилага мерки за осигуряване на качество в обучението, външните взаимоотношения и други дейности.

4. Установяване на ефективно управление на човешките и финансовите ресурси

Въвеждат се ефективни системи за управление на човешките и финансовите ресурси, които се прилагат от квалифицирани и компетентни служители.

Практически съвети

- Служителите в областите човешки ресурси, финанси и администрация трябва да са добре интегрирани в цялостната структура на програмата.
- Да се запознаят всички служители и учители на връстници с целите и функциите на служителите в областите човешки ресурси и финанси и начините, по които могат да бъдат полезни едни на други.

Предизвикателства

В някои програми наличието или впечатлението за разделение между програмните, административните и финансовите служители пречи на добрата координация и понякога води до конфликт. Някои програмни служители недоволстват от формите и протоколите, които администрацията изисква от тях; според тях онези, които не вършат „истинска работа“, по някакъв начин ѝ пречат. Необходими са конкретни стъпки да не се допуснат бариери между административните и програмните служители.

Равнопоставеността в заплащането понякога е проблем в програми с малък бюджет. В повечето случаи учителите на връстници са доброволци. Възможно е да възникне напрежение около тяхното заплащане и това на платените служители, както и около заплащането на младите програмни служители и служителите от човешки ресурси и финанси, които на пазара получават повече от платените програмни служители. Ако една програма иска добри финансови специалисти, трябва да им осигури конкурентноспособно заплащане. За да се преодолее това напрежение, служителите трябва да намерят други начини да мотивират учителите на връстници и да им осигурят други ползи.

5. Установяване на прозрачност при вземане на решения

Решенията за дейностите по програмата са ясни, съответстват на политиката и културата на програмата и при необходимост може да се документират.

Извлечени поуки

Взаимоотношенията между заинтересованите лица, служителите и учителите на връстници са динамични. В началото на програмата заинтересованите лица носят по-голяма отговорност; в хода на програмата ръководителите и самите учители на връстници поемат повече отговорност, като участието на заинтересованите лица намалява и се свежда до въпроси от изключителна важност.

Практически съвети

- Ръководството трябва да се погрижи служителите и обучителите на връстници да знаят как се вземат решения и при какви обстоятелства имат възможност за участие.
- Спазването на ясна процедура за вземане на решения помага на ръководителите да носят отговорност за своите решения.

6. Установяване на процедура за участие на младежите при вземането на решения

Младежите играят важна роля в ръководството на програмата и участват със своята гледна точка във вземането на решения.

Практически съвети

- Младите хора трябва да имат достатъчен брой представители в екипа, при вземане на решения, за да не изпитват притеснения и да не се чувстват застрашени.
- Тъй като обикновено нямат опит, младежите трябва да бъдат запознати с отговорностите при вземане на решения и работата с възрастните.
- Възрастните също трябва да бъдат подготвени за съвместно вземане на решения с млади хора.

Извлечени поуки

Когато органите за вземане на решения на младите хора функционират успоредно с тези на служителите или възрастните, често възникват напрежение и търкания. Истинското партньорство между млади и възрастни предполага двете страни да работят заедно по въпроси от общ интерес.

7. Използване на процес на мониторинг и оценяване при взимане на решения

Констатациите в периодичните отчети за дейностите по програмата и от всички проведени допълнителни оценки се използват за коригиране и планиране на бъдещи дейности.

Практически съвети

- Данните от мониторинга и оценяването трябва да се използват своевременно. Не е необходимо да се чака публикуването на окончателния доклад; констатациите трябва да бъдат отразени и незабавно да се обърне внимание на изникващите проблеми.
- Резултатите от мониторинга и оценяването могат да бъдат използвани извън първоначалните цели. Възможно е да се получат непланирани резултати, които да са от полза за програмата.

Предизвикателство

Данните от мониторинга не винаги са прецизни или надеждни. Ако са достоверни, те могат да служат като основа за вземане на решения; когато данните са по-скоро ориентировъчни, е необходима по-целенасочена оценка.

8. Насърчаване на сътрудничество и изграждане на мрежи

Ръководството насърчава сътрудничеството с агенции и институции партньори и подпомага изграждането на мрежи с цел разширяване обхвата на дейностите.

Извлечени поуки

Когато независими програми установят тесни връзки в проект, в който имат общи цели и използват съвместно важни ресурси, всяка от тях става по-силна и устойчива. Изграждането на коалиции обаче е труден и изискващ време процес, чиято полза се измерва с постигнатите резултати. Много програми затъват в безкраен процес на изграждане на коалиции, които се превръщат в самоцел. Основният въпрос за всяка коалиция и мрежа е: помагат ли коалициите на програмата да постигне своята мисия и цели?

Практически съвети

- Още на етапа на планиране, за да се разширява обхватът на програмата и да се изградят общи връзки с други подобни групи трябва да се разчита на основната група заинтересовани лица.

- Да се набележат областите, в които програмата може да се усъвършенства (например по-добри връзки с целевата група и обогатяване на специализираните знания), за да се определят приоритетите и да се конкретизират дейностите по изграждане на мрежи.

9. Установяване на връзки и взаимодействие със служби и предоставяне на контрацептивни средства

Ръководството следи за наличието на функционираща система от връзки със съответните служби и достъп до контрацептивни средства с цел допълване на предлаганите по програмата услуги.

Извлечени поуки

- ◆ В Латвия Асоциацията по семейно планиране и сексуално здраве осъществява програма за здравни услуги, ориентирани към младите хора, която включва избор, оценка и обучение на хората в службите, които предоставят услугите. Изготвена е база данни на такива служби, към които обучители на връстници насочват младежи или ги ориентират къде да намерят информация в интернет.
- ◆ В Белград, Сърбия и Черна Гора Центърът за превенция на СПИН и БПП на Института за ученическо здраве организира вечер за доброволни и поверителни консултации и тестове (ДПКТ) съвместно с Мрежата за обучение на връстници в страната. Вечерните часове са удобни за младите хора, изложени на висок риск от инфектиране с ХИВ, в т.ч. интравенозни наркомани, проституиращи, етнически малцинства и крайно бедни. Членовете на Мрежата за обучение на връстници, които са подготвени за ДПКТ, разговарят с клиентите в чакалните. Така те оказват подкрепа и получават информация, която е полезна за бъдеща работа с труднодостъпни групи.

Практически съвети

- Да се свърже програмата с услуги, към които търсенето ще се повиши в резултат на посланията и образователните дейности на програмата (например тестване за ППИ, анонимно и безплатно консултиране и тестване за ХИВ).

- Да се определят приоритетите в работните взаимоотношения със свързаните служби в зависимост от най-търсените от клиентите услуги. По възможност да се направи оценка на тези служби, за да се осигури качествено обслужване на клиентите.

10. Разработване на планове за устойчивост

Ръководството работи по реално осъществим план за мобилизиране на ресурси за срока на програмата и за осигуряване на устойчивост след нейното приключване.

Предизвикателство

Програмите за млади хора и превенция почти винаги са слабо финансирани, и то за кратък срок. Участниците в тях неизбежно порастват и отпадат от програмата, губейки ролята си на застъпници. Консервативните възрастни често се страхуват от програми за обучение на връстници. За да постигнат устойчивост, програмите трябва да преодолеят обществените нагласи. Агресивната и стратегическа дейност по връзки с обществеността, насочена както към широката общественост, така и към влиятелни личности, и поставяща ударение върху успехите сред целевата група, е най-добрата стратегия за устойчивост.

Практически съвети

- В плановете трябва да се акцентира на институционална и финансова устойчивост.
- Устойчивостта може да бъде подпомогната, ако се документират факти и данни за постиженията и сред широката общественост се популяризират успехите.
- Непосредствената финансова подкрепа е винаги най-важна; трябва обаче да се помисли и за дългосрочното финансиране още в самото начало на програмата.
- Дългосрочните и бъдещите спонсори, донори и сподвижници трябва да участват от самото начало на процеса на преглед и планиране, за да се засили ангажираността им.

Пример

В програмата МРЕЖА ЕХО в Русия слухът, че програмата приключва, се възприе от доброволците като край на тяхната дейност. Като резултат броят на доброволците намаля рязко. Големите мрежи, използващи доброволци, се нуждаят от силна и ефективна комуникационна стратегия, за да постигнат устойчивост.

Д. Мониторинг и оценяване

1. Формулиране на приложими и ясни цели

Ясно формулираните цели на програмата са измерими, с ясни срокове и изпълними.

Практически съвети

- Целите, които се поставят за мониторинг и оценяване, трябва да са същите или да произтичат от цялостната мисия и цели, формулирани в началото на програмата.
- Макар че програмите трябва да си поставят високи очаквания, разумно е да се формулират междинни цели, за да може да се покажат добри резултати и развитие на по-ранните етапи.

Предизвикателство

Някои важни цели не се поддават на лесно или точно измерване, но въпреки това не трябва да бъдат пренебрегвани. В някои случаи трябва да минат няколко години и постепенно развитие, за да могат да се посочат показатели, на чиято основа да се оценят фактори като „дружелюбна атмосфера“.

2. Определяне на работещи и приложими показатели

Определят се показатели, които отразяват пола, възрастта, религиозните убеждения и етническата принадлежност и може да се използват за проследяване и измерване на резултатите, постигнати от групата, и успеха на програмните дейности (като брой опаднали от програмата, брой срещи със заинтересовани лица, брой обхванати млади хора, брой дейности за обучение на връстници и др.).

Практически съвети

- Да се обмисли възможността за експертна помощ при разработване на индикаторите: най-лесните или очевидни показатели не винаги са най-полезни за оценяване на програмата.
- Да се изберат само онези показатели, които отразяват какво програмата цели да промени и вярва, че може да бъде променено.
- Някои показатели са културно обусловени. Съществуват общности, в които въпроси за религия или етническа принадлежност биха отблъснали хората.

Помислете!

Много показатели изискват сериозна дискусия за философията и целите на програмата. Ако например целта е активно участие в задълбочен дебат, най-добрите показатели могат да бъдат брой изказали се младежи, продължителност на изказванията в минути и брой отговори от един младеж на друг (а не броят на обучителите на връстници). Никой от тези показатели не може да бъде измерител в традиционното училищно образование.

3. Включване на процес на мониторинг и оценяване в работния план от самото начало

В самото начало на програмата в работния план се включва план за мониторинг и оценяване. В него са залегнали всички аспекти на програмата, в т.ч. набиране, обучение, дейности за обучение на връстници, Ръководство, резултати от дейността на обучителите на връстници, участие на младите хора, равнопоставеност между половете и сътрудничество.

Практически съвети

- Да се обърне внимание на всеки аспект на програмата от самото начало, като се посочват приоритетите.
- От решаващо значение е включването на експерти, които да дават консултации по мониторинг и оценяване или да го провеждат. Да се развива капацитетът на служителите на програмата и обучителите на връстници, когато се привличат външни експерти.

Помислете!

С приемането на план за мониторинг и оценяване от самото начало се събират данни за входното състояние и се изясняват приоритетите и инструментите за измерване на успеха.

4. Оценяване на входното състояние

Извършва се оценяване на входното състояние, спрямо което да се измерва степента на изпълнение на целите. Тази информация е полезна за проследяване и мониториране на програмните дейности.

Практически съвет

- С помощта на експерти да се разработи обоснована оценка на входното състояние въз основа на определените индикатори, които по-късно ще бъдат измервани отново.

Помислете!

Макар да има и други начини за измерване въздействието на програмата, оценяването на поведението и други здравни резултати преди и след предприетите мерки е най-убедителен и значим за заинтересованите лица. Измерването обаче често струва скъпо и отнема време, особено за здравните резултати. Знанията се измерват лесно, но те не са показателни за промяна в поведението.

5. Разработване на инструментариуми за мониториране и система за измерване

Като част от системата за мониторинг и оценяване се разработват изпробвани и приложими инструментариуми за мониториране (въпросници, дневници, форми за проследяване и др.), с които се следят и измерват резултатите и напредъкът. Служителите и обучителите на връстници умеят да ги използват.

Практически съвети

- Необходимо е да се разработят качествени и количествени инструментариуми. Документирането на процеса на обучение и мисленето на обучителите на връстници е не по-малко важно от количествените промени; тези качествени данни хвърлят светлина върху причините и условията, при които се изпълняват интервенциите.

- По възможност да се използват вече разработените инструментариуми, които могат да се приспособят към собствената програма.

Предизвикателство

Понякога учителите на връстници трябва сами да наблюдават собствената си дейност. Те могат да се научат да провеждат точни и прецизни наблюдения, но трябва да се имат предвид проблемите с лоялността, които възникват винаги, когато от някого се иска да оцени дейността на своите връстници.

6. Осигуряване на капацитет за планиране и прилагане на мониторинг и оценяване

Преценява се дали служителите на програмата имат капацитет да планират и прилагат мониторинг и оценяване, или се предвижда подходяща външна подкрепа и помощ.

Практически съвети

- Компетентно разработената методология за оценяване е решаваща за успешно изпълнение на мониторинг и оценяване.
- Компетентната помощ понякога е безплатна, например от университет с академичен интерес към програмата или от партньор, който желае сътрудничество.

Предизвикателство

Мониторинг и оценяване понякога струва скъпо, особено за оценки на промяна в поведението на целевите групи. Ако се извърши с оскъдни средства или с малки и неслучайни извадки, зле замислената и изпълнена оценка носи повече вреди, отколкото ползи.

7. Предвиждане на участие на младите хора в планирането и осъществяването на мониторинг и оценяване

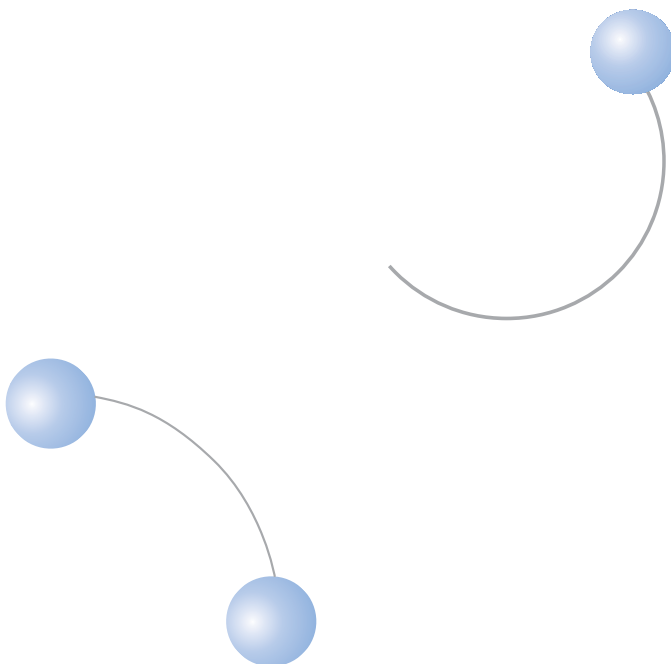
Младите хора участват в планирането на дейностите по мониторинг и оценяване, в т.ч. разработване и изпробване на инструменти и прилагане на мониторинг и оценяване, което включва те да изпълняват конкретни задачи по планиране, мониторинг и оценяване.

Предизвикателство

Страстната убеденост в полезността на програмата и в качествата на колегите и останалите обучители на връстници може да подкопае обективността при разработване и провеждане на **МОНИТОРИНГ И ОЦЕНЯВАНЕ**.

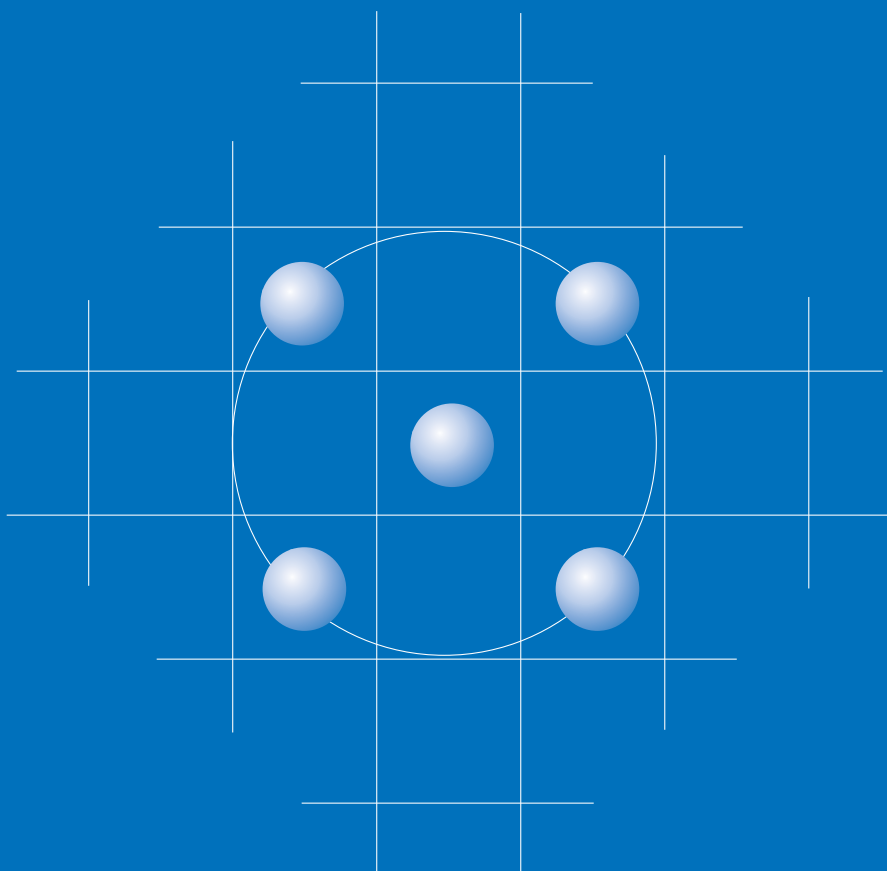
Практически съвети

- Младите хора може да предложат начини за практическото приложение на мониторинг и оценяване.
- Младите хора трябва да бъдат обучени, за да са полезни партньори в дейности по мониторинг и оценяване.

Раздел 4

Етичен кодекс

- 1. Зачитане, промотиране и защита на правата на човека.** Програмните политики, целите и насоките за изпълнение на програмата се основават на зачитането на правата на човека като неотменима част от нейния подход.

Да се очертае внимателно рамката на правата на човека, свързана с програмата, и да се запознаят с тези принципи служителите, учителите на връстници, партньорите и участниците. Въз основа на тези принципи да се подредят по важност областите на правата на човека, засегнати в най-голяма степен с конкретната програма, и да се съобразят със специфичните условия в страната и обществото в контекста на практически съображения.

- 2. Разбиране и приемане на културните различия.** Отчитането и приемането на културните специфики на целевата група в контекста на изискването за равенство и недопускане на дискриминация трябва да бъде част от дейностите по обучение, както и в изпълнението и ръководството на програмата.

Да се предвиди достатъчно време за обсъждане на културни въпроси по време на обучението и като текущ диалог, особено по въпроси, по които има разногласия или напрежение. Никой не е застрахован срещу нетактично поведение и дейностите, насочени към анализ на културални особености, са полезни за хората на всички нива – от старшите служители до учителите на връстници.

- 3. Приемане на различията.** Учителите на връстници са стимулирани да проявяват уважение към своите и на целевата група различия в културата, етническата принадлежност, сексуалните предпочитания, расата, езика, социално-икономическия контекст и местоживееето.

За да не остане уважението към различията само на думи, трябва да се отдели време и усилия за целенасочено обсъждане на различното, където да се представят различни гледни точки към предразсъдъците и как да бъдат преодоляни. Често пъти различното се приема на думи, но не и на практика. Не е лесно да се осигури различност сред

служителите или обучителите на връстници, но програмите трябва да поемат отговорност и да направят необходимото, за да докажат, че действително уважават различията.

4. Насърчаване на равенството и равнопоставеността между половете. Програмните политики, обучението, супервизирането и насоките за изпълнение на програмата обръщат специално внимание на равнопоставеността между половете, равните възможности за участие и различията между половете в процеса на учене и обучение.

Разбирането за равнопоставеност между половете трябва да фигурира като тема във всички материали и дейности по програмата. Тук влизат ръководството, личният състав, обучението, супервизирането и дейностите, провеждани от обучителите на връстници. Това изискване трябва да се има предвид и когато се взема решение за предоставяне на лидерска функция на обучители на връстници и се водят насочени дискусии по въпроса. Необходимо е да се обръща специално внимание на неравнопоставеността и дискриминацията, включително насилието, предизвикано от междуполово различие. Чувствителността към традициите и вярванията на дадена общност означава необходимост от внимателен избор на послания и средства.

5. Гарантиране и защита на поверителността. Обучителите на връстници се подготвят да пазят в най-строга тайна информацията, споделена от връстниците им, и да гарантират пред тях, че програмата държи на поверителността.

Необходимо е да се разработи в писмен вид ясна политика за поверителността и начина, по който този ангажимент се спазва: да се постави акцент върху тази политика посредством анализ на казуси по време на обучение и супервизия; да се разработят и при необходимост да се прилагат предупреждения и санкции; да се обяснява разликата между неразкриване на поверителна информация и съобщаване на важна информация на служители на програмата и други отговорни възрастни.

6. Насърчаване на анализ на индивидуалните ценности, неналагане на ценности. Обучителите на връстници са насърчавани да анализират личните си ценности в процеса на тяхното обучение и

супервизиране и работата им с връстници. Никой не може да налага своите ценности на другите.

Значителна част от обучението и процеса на Ръководство трябва да бъдат посветени на разликата между ценности и вярвания, както и на въпроса за съвместимостта между личните ценности и тези на обществото или програмата. Въпросите, които помагат на учителите на връстниците да анализират своите ценности, ще им бъдат много полезни при работата с млади хора. Програмите се сблъскват с трудности, когато искат да помогнат на младежи, които вярват и дори действат според ценности, които програмата не одобрява. Програмата трябва да бъде съобразена с ценностите на целевата група, но никой не е длъжен да работи с хора, които нарушават основни човешки права и етични норми.

7. Избягване даването на невярна информация за себе си, като същевременно се уважава правото на лично пространство и желанието за себеразкриване. Учителите на връстници трябва да са честни за собственото си положение, без да се чувстват длъжни да споделят лични преживявания или проблеми.

Учителите на връстници трябва да бъдат научени да отговарят честно на въпроси за собственото им поведение, но да не разкриват повече, отколкото искат. Програмите трябва да допускат откровено признание, че учителите на връстниците (и тяхното поведение) не са съвършени. Вместо да претендират, че са модел на безрисково поведение, учителите на връстници трябва да са пример за сериозно отношение към риска и откровеност за собственото поведение. Колкото повече те говорят за себе си, толкова по-малко време ще имат участниците да се замислят за себе си. Най-добрият отговор, който учителите на връстници могат да дадат за собственото си поведение, е най-честният: „Аз съм тук не за да говоря за себе си, а да ви помогна да помислите за себе си.“

8. Предоставяне на актуална, точна и обективна информация.

При обучението, супервизирането, използването на материали и представянето на информация програмата държи на точна, актуална и обективна информация.

Програмите се нуждаят от надеждни механизми за разпространяване на фактическа информация сред служителите и учителите на връст-

ници, като разчитат – в зависимост от ситуацията - на държавни агенции, международни организации, академични институции, конференции и семинари. Нужен е климат, в който се държи на непрекъснатото обогатяване на знанията и научната точност на материалите се подлага на оценяване. Трябва да се избягват съществуващи материали за съвместно ползване, които са субективни, отразяват неравнопоставеност между половете или по друг начин застъпват становища и цели в разрез с тези на програмата.

9. Отчитане на индивидуалните ограничения и въздействието на поведението върху връстниците. В процеса на обучението и супервизирането учителите на връстници се учат да осъзнават своите лични и професионални възможности и въздействието на поведението им върху връстниците.

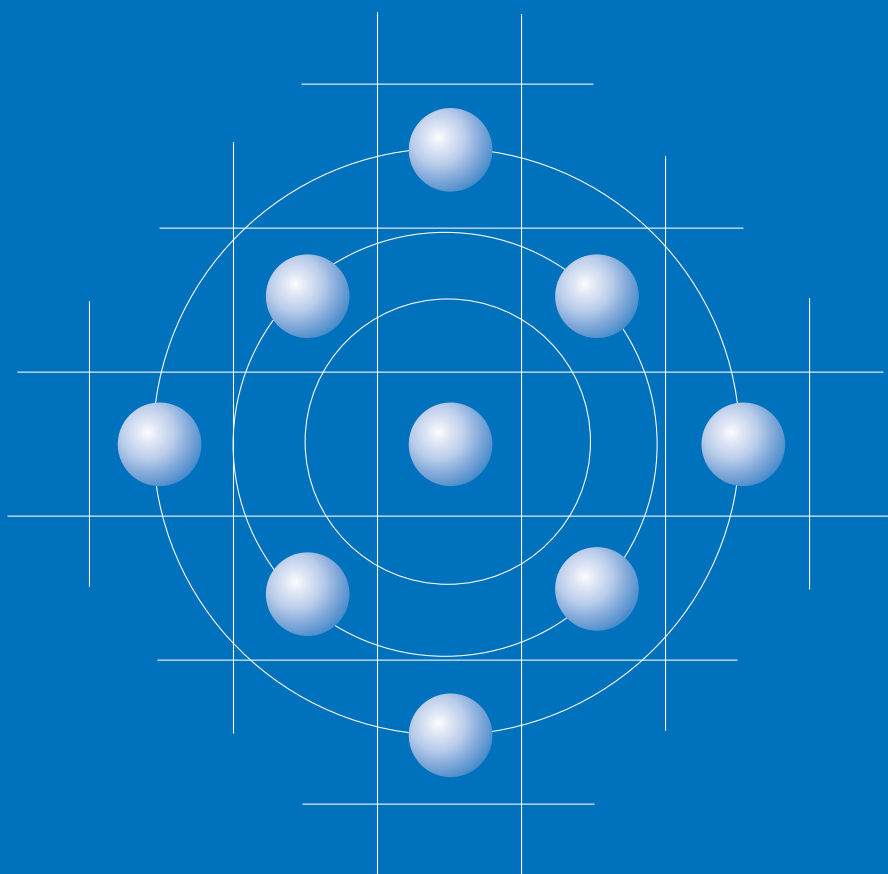
Обучението, и особено комуникацията и супервизията, могат да помогнат на учителите на връстници да разберат своите възможности и по-лесно да преодоляват евентуалните трудности. Когато станат свидетели на болка или проблеми, много учители смятат, че трябва да ги решат на всяка цена, а всъщност възможностите им са много ограничени. Подготвените учители на връстници разбират, че процесът на оказване на помощ е постепенен и те могат да променят само онова, което зависи от тях; всичко останало зависи от човека, на когото помагат, или от други обстоятелства. На учителите трябва да се оказва постоянна емоционална подкрепа, за да се научат да разграничават онова, което могат да променят, от онова, което не могат.

10. Учители на връстници да не злоупотребяват с положението си пред своите връстници или пред програмата. Посредством обучение и супервизия учителите на връстници се научават да разбират груповата динамика и да работят за целите на програмата, като се въздържат от използване на положението си за сметка на другите.

Програмите трябва да следят учители на връстници, които вече изпитват гордост и власт поради успехите си, да не злоупотребяват с новото си положение, особено пред своите връстници. Самата група връстници с възможностите, които предлага за дискусия и супервизия, е най-добрата гаранция срещу подобна злоупотреба.

Раздел 5

Приложения

Приложение 1. Младежка мрежа за обучение на връстници от връстници Y-PEER: Кратко описание

Y-PEER като абривиатура означава Младежка мрежа за обучение на връстници от връстници. Y-PEER мрежата е новаторска инициатива за обучение на млади хора от техни връстници, създадена от UNFPA. В нея участват повече от 200 организации и институции, в които на свой ред членуват хиляди младежи, работещи в областта на сексуалното и репродуктивното здраве на подрастващите. Тя непрекъснато се разраства и в момента в нея членуват младежи от източна Европа, централна Азия, Близкия изток, северна Африка и източна Африка. Националните мрежи са разработени от и за млади хора.

Y-PEER мрежата функционира посредством лични срещи и електронни комуникации чрез интерактивен уебсайт и национални и международни сървъри. Тя предлага и дистанционни курсове в електронен формат и спонсорира годишни национални и международни дейности по обучение, кампании и семинари.

Y-PEER е ефективно и резултатно средство за насърчаване активността на младите хора в областта на сексуалното и репродуктивното здраве и изграждане на партньорства между младите и възрастните, насочени към:

- национални стратегии за развитие на младите хора;
- разпространяване на информация и знания за сексуалното и репродуктивното здраве на подрастващите;
- обмен на опит между страни и култури;
- стандарти за работа и подобряване ресурсите за обучение на обучители на връстници;
- по-сOLIDни знания на учителите на връстници и обучаващите преподаватели.

Приложение 2. Списък с участниците в консултациите в Москва

Г-жа Агнес Байориниене, Служител за връзка, UNFPA Литва
Д-р Амександър Бодироза, Отдел „Арабски държави и Европа“, UNFPA
Г-жа Елена Крушич, Y-PEER Сърбия и Черна гора
Г-н Чарлз Дойч, Харвардски университет, консултант
Г-жа Марта Дяволова, UNFPA България
Г-н Дадашов Елгиз, Y-PEER Азербайджан
Г-жа Албана Грибо, UNFPA Албания
Г-жа Ина Гжиконди, Y-PEER Албания
Г-н Борис Глича, UNFPA Молдова
Г-жа Татьяна Хапличник, UNFPA Беларус
Г-жа Рейчъл Ханд UNFPA Косово
Г-н Рамиз Хюсейнов, UNFPA Азербайджан
Г-жа Илзе Йекабсоне, междуведомствен координатор, Латвия
Г-жа Голнара Кадиркулова, UNFPA Киргизстан
Г-жа Инезе Кикуге, ПРООН Латвия
Г-н Атанас Киряковски, Y-PEER Македония
Г-жа Олеся Кошкина, Y-PEER Русия
Г-жа Хали Малер, Международна организация за семейно здраве/Младежка мрежа
Г-жа Кади Манд, UNFPA Естония
Г-жа Зелика Мудровчич, UNFPA Босна и Херцеговина
Г-н Пол Нари, Международна организация за семейно здраве
Г-жа Даря Николич, Y-PEER Босна и Херцеговина
Г-жа Селен Орс, Y-PEER Турция
Г-жа Анка Паскариу, Y-PEER Румъния
Г-жа Ан Петигрю, Отдел „Арабски държави и Европа“, UNFPA
Г-жа Киптасари Прабаванти, Международна организация за семейно здраве, Индонезия
Г-жа Мариан Прибила, Международна организация за семейно здраве/Младежка мрежа
Г-н Марио Рене, Отдел „Латинска Америка и Карибски район“, UNFPA
Г-жа Джуди Сендеровиц, консултант
Г-жа Стела Сергуита, UNFPA Румъния
Г-жа Кати Шроф, Национален екип за подкрепа, UNFPA Братислава
Г-жа Сиамфон Сиратанакул, Младежки център за здраве и развитие, Лаос
Г-н Срджан Стакич, Отдел „Експертна подкрепа“, UNFPA
Г-жа Милена Стефанович, ХЕРА, Македония
Г-н Гари Свенсон, Международна организация за семейно здраве/Младежка мрежа
Г-жа Ирена Тарасенко, UNFPA Русия
Г-н Робърт Томсън, Екип за подкрепа на държавите, UNFPA Братислава
Г-жа Нино Целетели, Y-PEER Грузия
Г-жа Мариан Урбина, Отдел „Латинска Америка и Карибски район“, UNFPA
Г-жа Мария Василева-Блажев, Международна организация за семейно здраве/Младежка мрежа
Г-жа Алена Йемиалянова, Y-PEER Беларус
Г-жа Йелена Зайеганович-Яковлевич, УНИЦЕФ Сърбия и Черна гора
Г-н Робърт Зелони, консултант

Приложение 3. Списък с анотирана литература в сферата на обучението на връстници от връстници

Забележка: Ако не е специално указано друго, достъпът до всички източници е безплатен.

1. Насоки в сферата на обучението на връстници от връстници и/или участието на млади хора

European Guidelines for Youth AIDS Peer Education

(Ръководство за обучение на връстници от връстници в сферата на СПИН)

Svenson G, et al. (eds). European Commission, 1998.

Това е издание на Европейска мрежа за обучение на връстници (*Europeer*), в което са дадени насоки за създаване, изпълнение и оценяване на проекти за обучение на връстници в областта на СПИН. Първите две глави разглеждат предимствата и недостатъците на подхода обучение на връстници. На английски, немски, гръцки, италиански, португалски, испански, шведски, чешки, български и други езици. Може да се намери на английски език в интернет на адрес <http://webnews.textalk.com/europeer.youth/>; както и по пощата на адрес Department of Child Health, Church Lane, Heavitree, Exeter EX2 5SQ, UK, или по електронна поща: europeer@exeter.ac.uk. Българския превод на първото издание на ръководството, можете да намерите в интернет на адрес: www.youthpeer.org – в българската част на сайта в рубриката „Ресурси“.

Guide to Implementing TAP (Teens for AIDS Prevention)

(Насоки за изпълнение на програмата „Пограстващи за превенция на СПИН“)

Advocates for Youth, second edition, 2002.

Целта на това подробно ръководство е да помогне на възрастни и подрастващи да разработят и да осъществят програма за обучение на връстници по ХИВ/СПИН в училища и на местно ниво. Включени са планове за 17 занятия с дейности и описания на текущи проекти. Може да се намери в интернет на адрес <http://www.advocatesforyouth.org/publications/tap.htm> или по пощата: Advocates for Youth, 2000 M Street NW, Suite 750, Washington, DC 20036, USA.

How to Create an Effective Peer Education Project: Guidelines for AIDS Prevention Projects

(Как да се създаде резултатен проект за обучение на връстници)

Family Health International (Международна организация по семейно здраве).

В този документ са дадени практически насоки за планиране и изпълнение на проект за обучение на връстници и са описани възможни трудности. Може да се намери в интернет на адрес <http://www.fhi.org/publications>, или по пощата: Family Health International, Attn: Publications, P.O. Box 13950, Research Triangle Park, NC 27709, USA.

Peer Approach in Adolescent Reproductive Health Education: Some Lessons Learned

(Подходът „Обучение на връстници“ в образованието за репродуктивно здраве за пограстващи)

UNESCO Asia and Pacific Bureau for Education, Thailand, 2003.

Тази брошура изследва как обучението на връстници способства за по-здравословно поведение на подрастващите, обобщава практически опит и предлага насоки на разработващите политиката и изпълнителите на програми за адаптиране на стратегиите в зависимост от специфичните условия. Може да се намери в интернет на адрес http://www.unescobkk.org/fileadmin/user_upload/arsh/IPs/IP_peerapproach.pdf.

Peer Learning

(Учене от връстници)

Narey M. UK Youth, second edition, 2000, £ 11.00. С предлаганите в изданието инструменти могат да се обучат млади хора да управляват програма за обучение на връстници. Дадени са ясни насоки и гъвкава структура, която може да се прилага при различни нива на участие на млади хора в разнообразни ситуации. Подходящо е за работа по широк кръг актуални теми, като престъпност, демокрация и гражданско поведение и участие. Изданието съдържа области на дейност, планове на занятия за набиране и обучение, развиване на основни и съществени умения и идеи за последващи дейности. Може да се използва в комбинация с Yes Me! (Да, аз!) – книгата за учители на връстници (виж 3. Наръчници за обучение, по-долу). Може да се поръча по интернет на адрес <http://www.ukyouth.org>, или по пощата: UK Youth, Kirby House, 20-24 Kirby Street, London, EC1N 8TS, UK

Peer to Peer: Youth Preventing HIV Infection Together

(Младешта – обединена за превенция на заразяването с ХИВ)

Advocates for Youth, 1993, US\$4.00

Този материал е адресиран към специалисти по планиране на програми и работещи с младежи. Разглежда философията и изследванията върху подхода „Обучение на връстници“ за намаляване на риска с акцент върху превенция на ХИВ. Описва подробно успешни програми за обучение на връстници. Може да се намери в интернет на адрес <http://www.advocatesforyouth.org>.

Peer, An In-Depth Look at Peer Helping, Planning, Implementation, and Administration

(Задълбочен поглед към подкрепата, планирането, изпълнението и администрирането на програми за връстници)

Tindall, JA. Accelerated Development, revised edition, 1994.

Вниманието е насочено към консултиране на връстници и ефекта върху някои обществени проблеми. Адресирана е към онези, които се занимават с планиране, изпълнение и администриране на програми за подпомагане на връстници. Може да се намери по пощата на адрес: Accelerated Development, 1900 Frost Road, Suite 101, Bristol, PA 19007-1598, USA.

2. Изследвания

2.1. Общи изследвания

Peer Education and HIV/AIDS: Concepts, Uses, and Challenges

(Обучението на връстници и ХИВ/СПИН: Идеи, приложения и предизвикателства)

Joint United Nations Programme on HIV/AIDS, Best Practice Collection, 1999.

Тази брошура представя теорията за обучение на връстници, преглед на литературата и резултатите от оценяване на потребностите, проведена в Ямайка през април 1999 г. На английски, френски и испански език. Може да се намери в интернет на адрес <http://www.unaids.org>; по пощата на адрес: UNAIDS, 20 Avenue Appia, CH 1211 Geneva 27, Switzerland; по електронна поща unaids@unaids.org.

Peer Potential: Making the Most of How Teens Influence Each Other

(Потенциалът на връстниците: как да използваме влиянието на погроставащите върху техните връстници)

National Campaign to Prevent Teen Pregnancy, 1999, US\$15.

Три научни статии, които разглеждат положителния ефект на влиянието на подрастващите върху живота на връстниците им и възможните опасности от това влияние. Съдържат и някои полезни насоки за разработване на политика, използваща потенциала на връстниците. Поръчки по електронна поща orders@teenpregnancy.org или по пощата на адрес: The National Campaign to Prevent Teen Pregnancy, 1776 Massachusetts Ave., NW, Suite 200, Washington, DC 20036, USA.

Summary Booklet of Best Practices

(Обобщение на най-добрите практики)

Joint United Nations Programme on HIV/AIDS, 1999.

В брошурата са описани 18 проекта, ориентирани към младите хора. Основните цели са:

- промощия на сексуалното здраве;
- изграждане на умения за живот у младите хора;
- намаляване на риска от зараза с ХИВ/СПИН;
- предотвратяване на риска от насилие и попадане в трафик с цел търговия на момичета и момчета;
- изграждане на мрежа за подкрепа на връстници;
- ограничаване на дискриминацията срещу хора с ХИВ/СПИН;
- да се помогне на младежите да продължат своето образование и да се осигури дългосрочна социална и икономическа сигурност на участниците.

Повечето от проектите включват обучение. На английски и френски език. Може да се намери в интернет на адрес <http://www.unaids.org>; по пощата: UNAIDS, 20 Avenue Appia, CH 1211 Geneva 27, Switzerland; или по електронна поща unaids@unaids.org.

2.2. Мониторинг и оценяване на програми за и със млади хора

Learning to Live: Monitoring and Evaluating HIV/AIDS Programmes for Young People

(Да се научим да живеем: мониторинг и оценяване на програми по ХИВ/СПИН за млади хора)

Webb D, Elliott L. Save the Children, 2000, 12.95

Практическо ръководство за разработване, мониторинг и оценяване на опита от програми по ХИВ/СПИН за млади хора въз основа на опита от проекти в цял свят. Акцентът е върху нови знания за обучението на връстници, училищно образование, болнична помощ, достъп до особено уязвими деца и работа с деца, заразени с ХИВ/СПИН. Предлага се съкратен вариант на английски и португалски език.

Може да се намери в интернет на адрес <http://www.savethechildren.org.uk> или по пощата: Save the Children, 1 St. John's Lane, London EC1M 4AR, UK.

2.3. Изследователски методи

The Narrative Research Method – Studying Behaviour Patterns of Young People by Young People

(Обяснителният изследователски метод – изучаване на поведенчески модели на млади хора от млади хора)

World Health Organization, 1993, order no. 1930054, 8 Swiss francs/US\$7.20.

Този изследователски метод се използва широко, за да се разбере поведението, включително сексуалното, на млади хора в контекста на тяхната културна среда. Събрана е изходна група млади хора, за да се състави представителен разказ за поведението в тяхната общност. Разказът е трансформиран във „въпросник“, който се разпространява сред други млади хора в района. Констатациите от тази методология на участието могат да се използват за разработване на местни или национални планове за действие за популяризиране на здравни и здравноинформационни продукти за подрастващи, в които членовете на основната група могат да участват като водещи. На английски, френски и испански език. Може да се намери в интернет на адрес <http://www.who.int> или по електронна поща: publications@who.org.

3. Наръчници за обучение.

3.1. Наръчници за обучение на връстници

The Crunch: Negotiating the Agenda with Young People. A Peer Education Training Manual

(Как да се договорят приоритетите с младите хора. Наръчник за обучение на връстници)

The Health Education Board for Scotland, 1997, £ 20.

Описан е контекстът, в който се развива обучението на връстници, предлага се теоретична рамка за работа по обучение на връстници и се предлагат практически насоки за добра практика. Наръчникът илюстрира теорията и практиката с примери от обучение, насочено срещу наркотиците, алкохола и тютюна. Въпреки това насоките може да се използват за всички форми на обучение на връстници.

Може да се поръча по пощата на адрес: Fast Forward, 4 Bernard Street, Edinburgh, EH6 6PP, UK, или по електронна поща: admin@fastforward.org.uk.

Know the Score

(Кой печели)

Youth Clubs UK, 1999, £ 17.95.

Образованието, насочено срещу наркотиците, е основна тема в този материал за обучение на връстници. Предназначено като помощно средство при разработване на програма за обучение на връстници, това издание включва:

- практически съвети за силните страни и трудностите при работата по обучение на връстници;
- материали за обучение, които може да се фотокопират и да се използват при обучение на обучители на връстници;
- дейности, които обучители на връстници могат да използват или адаптират за разширяване на знанията на младежите за наркотиците;
- различни начини за оценяване на инициативи за обучение на връстници по въпросите на наркотиците;

- анализ на два конкретни проекта за обучение на връстници.

Може да се намери в интернет на адрес <http://www.ukyouth.org> или по пощата: UK Youth, Kirby House, 20-24 Kirby Street, London, EC1N 8TS, UK.

Peer Education: A Manual for Training Young People as Peer Educators

(Обучение на връстници: ръководство за обучение на обучители на връстници)

Книжка 1: Обучение на връстници: увод.

Книжка 2: Обучение на обучители на връстници (15 сесии в 5 модула).

Книжка 3: ХИВ/СПИН и сексуалност (занятия за обучение).

Murtagh B. National Youth Federation in association with the Health Promotion Unit, Ireland, 1996, €13.00.

Тези три наръчника съдържат информация, насоки и модели на проекти за обучение на връстници. Всички материали са основани на практически опит. В Книжка 1 се изяснява понятието „обучение на връстници“ и се дават насоки за неговото оценяване. В Книжка 2 са включени два модула за обща подготовка и обучение на потенциални обучители на връстници. Книжка 3 съдържа два модула: обучение на обучители на връстници по ХИВ/СПИН и аспекти на сексуалността.

Може да се намери в интернет на адрес <http://www.nyf.ie/>; по пощата – National Youth Federation, 20 Lower Dominick Street, Dublin 1, Ireland; или по електронна поща info@nyf.ie.

Together We Can: Peer Educator's Handbook and Activity Kit

(Заедно можем: наръчник и инструментариум за учителите на връстници)

Jamaica Red Cross HIV/AIDS Peer Education Project, 1995.

Ръководство за обучители на връстници по превенция на ХИВ/СПИН и ППБ. Включва дейности за управление на рискови ситуации, оценка на личните ценности и изграждане на умения за използване на кондоми. Може да се намери в интернет на адреси http://www.gysd.net/doc/resources/TWC_InstructorManual.pdf и http://www.gysd.net/doc/resources/TWC_ActivityKit.pdf или по електронна поща: jrcs@mail.infochan.com.

Yes Me!

(Да, аз!)

Youth Clubs UK, 1996, £ 12.00.

Лесна за ползване програма за саморазвитие, с която учителите на връстници могат да усвоят познанията и уменията, необходими за ръководене на група за обучение. „Да, аз!“ се състои от шест части: „В началото“, „Как да накараме другите да говорят“, „Поставяне на здравни въпроси“, „Работа с групи“, „Планиране на тактиката“ и „Работа в реални условия“. „Да, аз!“ съдържа 23 занятия, по които младите хора могат да работят самостоятелно или в група. Книгата разглежда теми като невербална комуникация и групова динамика и насърчава младите хора да планират проектите систематично и да оценяват собствените си качества и силни страни. Изданието се радва на широка популярност. Може да се намери в интернет на адрес <http://www.ukyouth.org/resources>; по електронна поща publications@ukyouth.org; или по пощата на адрес: UK Youth, Kirby House, 20-24 Kirby Street, London, EC1N 8TS, UK.

Y-PEER: Peer Education Training of Trainers Manual

(Y-PEER ръководство: ВРЪСТНИЦИ ОБУЧАВАТ ВРЪСТНИЦИ – Обучение на обучители)

UNFPA and FHI/YouthNet, 2005.

Това второ издание на първоначалния ръчник за обучение (2003) предлага разширено съдържание, насочено с допълнителни материали към глобална аудитория. Включва преглед на концептуални въпроси, примерна шестдневна обучителна програма, примерно занятие, ръководено от обучител на връстници по ХИВ/СПИН, 20 материала за раздаване и приложение с допълнителни материали (източници, упражнения и др.). Може да се намери в интернет на адрес www.UNFPA.org или www.fhi.org/youthnet; за запитвания – по електронна поща: y-peer@unfpa.org или youthnetpubs@fhi.org или youthnetpubs@fhi.org.

Българския превод на първото издание на ръководството можете да намерите в интернет на адрес: www.youthepeer.org – в българската част на сайта в рубриката „Ресурси“.

3.2. Материали за обучение по темата

Action with Youth, HIV/AIDS and STDs: A Training Manual for Young People

(Дейности, насочени към младите, ХИВ/СПИН и ППБ: наръчник за обучение на млади хора)

International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies, second edition, 2000.

Това ръководство е предназначено за млади лидери, които искат да разработят програма по ХИВ/СПИН за младежи. Съдържа най-важната информация за ХИВ/СПИН и за въздействието на епидемията, насоки за планиране на програмата и идеи за образователни дейности и проекти на местно ниво. На английски, френски, испански и арабски език.

Може да се поръча по интернет на адрес <http://www.ifrc.org/publicat/catalog/order.asp>; по пощата – International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies, PO Box 372, CH-1211 Geneva 19, Switzerland; или по електронна поща jeanine.guidera@ifrc.org.

AIDS: Working with Young People

(СПИН: работа с млади хора)

Aggleton P, Horsley C, Warwick I, et al. AVERT, 1993.

Това ръководство за обучение е предназначено за работа с млади хора над 14-годишна възраст в младежки клубове, програми за обучение и училища. Включва упражнения и игри с уводен текст, в които се представят медицинските и социалните аспекти на СПИН, както и съвети за образование по ХИВ/СПИН.

Може да се намери по интернет на адрес <http://www.avert.org>.

Exploring Healthy Sexuality

(Изучаване на здравословната сексуалност)

Jewitt, C. Family Planning Association UK, 1994.

Ръководство, адресирано към млади активисти без опит в сексуалното образование.

Може да се поръча по пощата: Family Planning Association UK, 2-12 Pentonville Road, London N1, UK.

Games for Adolescent Reproductive Health. An International Handbook

(Игри за репродуктивно здраве на погростващите. Международен наръчник)

Program for Appropriate Technology in Health, 2002.

Този наръчник стимулира въображението на обучаващите с практически съвети как да започнат своята работа с връстниците; 45 игри, които са забавни, лесни за ползване и възпитателни; насоки за разработване на собствени игри и готови комплекти карти.

Може да се намери по интернет на адрес <http://www.path.org/files/gamesbook.pdf>.

Gender or Sex, Who Cares?

(Социален или биологически пол: какво значение има?)

De Bruyn M, France N, IPAS and HD Network, 2001.

Пакет, в който влизат наръчник, карти с обучителна програма и слайдове/материали за раздаване. Въвежда в темата за пол и сексуално и репродуктивно здраве (СРЗ).

Може да се намери по интернет на адрес http://www.synergyaids.com/documents/3858_060602_GenderBook.pdf.

It's Only Right. A Practical Guide to Learning about the Convention of the Rights of the Child

(Така е справедливо. Практическо ръководство за изучаване на Конвенцията на ООН за правата на детето)

United Nations Children's Fund, 1993.

Това ръководство е предназначено за лидери на младежки групи и учители на подрастващи над 13-годишна възраст. Съдържа широк кръг от дейности, благодарение на които децата могат да научат своите права и да планират дейности по въпроси, свързани със спазването на правата. На английски и френски език.

Може да се намери по интернет: http://www.unicef.org/teachers/protection/only_right.htm.

Life Planning Education: A Youth Development Program

(Образование за житейско планиране: програма за развитие на младите хора)

Advocates for Youth, 1995, US\$60.

Пакет за обучение с интерактивни упражнения по сексуално образование/образование за умения за живот за млади хора между 13 и 18 години. Предназначен е за използване в училища или друга среда с млади хора. Може да се намери по интернет на адрес <http://www.advocatesforyouth.org/publications/lpe/> или по пощата: Advocates for Youth, 2000 M Street NW, Suite 750, Washington DC 20036, USA.

A Participatory Handbook for Youth Drug Prevention Programs: A Guide for Development and Improvement

(Наръчник за програми за превенция на употреба на наркотици сред младите: разработване и усъвършенстване)

UN Office on Drugs and Crime (UNODC) and The Global Youth Network, 2002.

Наръчникът е адресиран към младежки групи и има за цел да набележи наболели проблеми, свързани със злоупотребата с упойващи вещества. На английски, китайски, френски, испански, руски и арабски език. Може да се намери по интернет на адрес http://www.unodc.org/youthnet/youthnet_youth_drugs.html.

Primary Prevention of Substance Abuse: A Facilitators Guide

(Първична превенция на злоупотреба с упойващи вещества: ръководство за водещия)

WHO/UNODC, 200

Може да се намери по интернет на адрес http://www.who.int/substance_abuse/activities/global_initiative/en/primary_prevention_guide_17.pdf

Project H – Working with Young Men to Promote Health and Gender Equity

Instituto Promundo, 2002.

(Работа с млади мъже за развитие на здравето и междуполовата равнопоставеност)

Този наръчник разглежда пет области: сексуалност и репродуктивно здраве, бащинство и грижи, насилие срещу мирно съжителство, разум и емоции, превенция на ХИВ/СПИН и живот с него. Всяка тема съдържа теоретична част и поредица от интерактивни дейности за водене на групова работа с млади мъже на възраст между 15 и 24 години. На португалски, английски и испански език. Може да се намери в интернет на адрес <http://www.promundo.org.br/controlPanel/materia/view/103> или по електронна поща: promundo@promundo.org.br.

Right Directions: A Peer Education Resource on the UN Convention of the Rights of the Child

(Правилната посока: материал за обучение на връстници по Конвенцията на ООН за правата на детето)

Save the Children in association with The Guides Association, UK, 1999, £ 4.99.

Това ръководство кара младите хора да се замислят за правата си чрез поредица от забавни дейности на тема Конвенцията на ООН за правата на детето. Включените 40 дейности обхващат редица вълнуващи младите хора проблеми, като тормоз, дискриминация, бедност, бездомност, здраве и самоизява.

Може да се намери по интернет на адрес <http://www.savethechildren.org.uk>.

Working with Street Children. A Training Package On Substance Use and Sexual and Reproductive Health, Including HIV/AIDS and STDs

(Работа с безпризорни деца. Материали за обучение по използване на упойващи вещества и сексуално и репродуктивно здраве, включително ХИВ/СПИН и ППБ)

World Health Organization, 2000, order no. WHO/MDS/MDP/00.14.

Този цялостен пакет за обучение е предназначен за работещите по програми за безпризорни деца и се състои от две части:

- десет модула за обучение, които дават информация за проблемите на безпризорните деца и задължителните умения и знания, от които се нуждаят хората, работещи с тях, за да могат да действат в динамичната среда на улицата;

- *Практически съвети за преподавателя* - ръководство, което предлага идеи за преподаване, информация по избрани теми и варианти за приспособяване към местните потребности и ресурси.

Може да се намери по интернет на адрес http://www.who.int/substance_abuse/activities/street_children/en/ или чрез електронна поща: publications@who.org.

Young People and Substance Use: A Manual

(Младите хора и употребата на упойващи вещества: ръководство)
Monteiro M. (ed.). WHO and Mentor Foundation, 1999, order no. 1930151, 30 Swiss francs/US\$27.

Лесно за използване ръководство, което помага на здравните работници без пространно обучение и модерни средства да разработят образователни материали. Особено внимание се обръща на нуждите на безпризорните деца. Ръководството показва разнообразни начини за ангажиране на младите хора в разработването, използването, разпространението и оценката на образователните материали.

Може да се поръча по електронна поща: msb@who.int.

100 Ways to Energise Groups: Games to Use in Workshops, Meetings and the Community

(100 начина за ободряване на групите: игри за семинари и срещи)
The International HIV/AIDS Alliance, 2002.

Сборник с дейности за ободряване, предразполагане и игри, подходящи за използване от всички, които работят с групи на семинари, срещи или на местно ниво. На английски, френски и испански език.

Може да се намери по интернет на адрес <http://www.aidsalliance.org/sw7452.asp>.

3.3. Материали за обучение за консултиране (не конкретно консултиране на връстници)

Counselling Skills Training in Adolescent Sexuality and Reproductive Health. A Facilitator's Guide

(Развиване на умения за консултиране по сексуалност и репродуктивно здраве на подрастващите: ръководство за водещия)

World Health Organization, revised edition 2001.

Това ръководство има за цел да помогне на водещите да проведат петдневно обучение за умения за консултиране по сексуалност и репродуктивно здраве на подрастващите. Обучението съчетава основна информация за сексуалността, репродуктивното здраве и принципите на недидактичното консултиране с обучение по междуличностни комуникативни умения.

Може да се намери по интернет на адрес http://www.who.int/child-adolescent-health/New_Publications/ADH/WHO_ADH_93.3.pdf или по електронна поща: cah@who.int.

4. Важни източници

Annotated Bibliography about Youth AIDS Peer Education in Europe

(Анотирана библиография по обучение на връстници в областта на СПИН в Европа)

Svenson G, et al. (eds), European Commission, 1998.

Може да се намери по интернет на адрес <http://webnews.textalk.com/europeer.youth/>; по пощата - Department of Child Health, Church Lane, Heavitree, Exeter EX2 5SQ UK; или чрез електронна поща europeer@exeter.ac.uk.

Resource Guide for Sex Educators: Basic Resources that Every Sex Educator Needs to Know About

(Важни източници за обучители по въпросите на сексуалността)

Huberman B. Advocates for Youth, 2002, US\$10.

Може да се намери по интернет на адрес <http://www.advocatesforyouth.org/publications/ResourceGuide.pdf>.

5. Други източници

Hettema J, Steele J, Miller WR. Motivational interviewing. *Annual Review of Clinical Psychology* 2005;1:91-111.

LeFevre DN. *New Games for the Whole Family*. New York: Perigee Books, 1988.

Miller WR, Rollnick S. *Motivational Interviewing: Preparing People for Change* (second edition). New York: Guilford Press, 2002.

New Games Foundation. *The New Games Book*, 1976; New Games Foundation. *More New Games*, 2001.

Rollnick S, Miller WR. What is motivational interviewing? *Behavioural and Cognitive Psychotherapy* 1995;23:325-34.

Silverstone R. *Training Guide for Mental Health Professionals*. New York: Sex Information and Education Council for the United States (SIECUS), nd.

6. Списания

Xcellent. The journal of peer education in Scotland

(Шотландско списание за обучение на връстници)

Published by Fast Forward Positive Lifestyles Ltd., абонамент: £10 на година.

Списанието излиза три пъти годишно и е насочено към развитието на обучението на връстници в областта на здравето, споделя положителен опит, осигурява форум за дискусии, публикува полезни източници и предстоящи събития, като курсове за обучение и възможности за изграждане на мрежи. Може да се поръча по пощата - Fast Forward Positive Lifestyles Ltd., 4 Bernard Street, Edinburgh, EH6 6PP, или по електронна поща: admin@fastforward.org.uk.

7. Полезни адреси в интернет

<http://www.advocatesforyouth.org/>

„Застъпници за младите“ се занимава с въпроси на сексуалното и репродуктивното здраве на младежите от цял свят и предоставя информация, обучение и стратегическа помощ за организации, работещи с млади хора, за ръководители, млади активисти и за медиите.

<http://www.avert.org>

AVERT (“Авърт”) е международна благотворителна организация. Тя работи по въпросите на ХИВ/СПИН и предлага полезни статистически данни, информация за млади хора, новини, актуални данни и ресурси за хомосексуалността.

<http://webnews.textalk.com/europeer.youth/>

Europeer („Еуропиър“) е ресурсният център на университета в Лунд и Европейския съюз за обучение на връстници от връстници в Западна Европа. Вниманието му е съсредоточено върху здравето, развитието и овластяването на младите хора.

<http://www.fhi.org>

Family Health International („Международна организация за семейно здраве“) си поставя за задача да подобри репродуктивното и семейно здраве в цял свят посредством биомедицински и социални научни изследвания, новаторско медицинско обслужване, обучение и информационни програми.

<http://www.goaskalice.columbia.edu>

Университетът Колумбия спонсорира тази програма за здравно образование по интернет, която е ориентирана към младите хора и е лесна за ползване, забавна, с образователни въпроси и отговори.

<http://www.hsph.harvard.edu/peereducation>

Този сайт съдържа ресурси в областта на обучението на връстници от връстници, включително методи за обучение, стандарти, примерни планове на уроци. Те са разработени в рамките на съвместен проект на катедра „Обществено здраве“ към Харвардския университет и различни институции в Южна Африка. Публикувана е поредица от шест тома: „Рутананг: Стандарти за работа по подхода „Връстници обучават връстници“ за ХИВ/СПИН в Южна Африка от Чарлз Дойч и Шарлийн Шварц.

<http://www.ippf.org>

International Planned Parenthood Federation (Международната федерация за планирано родителство) е най-голямата доброволна организация, работеща по въпросите на сексуалното и репродуктивното здраве. Задачата ѝ е да утвърди правото на мъжете и жените да решават свободно броя и възрастовата разлика на своите деца и правото на възможно най-високото ниво на сексуално и репродуктивно здраве.

<http://www.iwannaknow.org>

Информационен сайт за млади хора на Американската асоциация за социално здраве.

<http://www.savethechildren.org.uk>

Save the Children („Да спасим децата“) е водещата английска благотворителна организация, която се стреми към по-добър свят за децата. Работи в 70 страни и помага на децата в най-бедните части на света.

<http://www.siecus.org>

Съветът за информация и образование по въпросите на сексуалността в САЩ работи за цялостно образование по тези въпроси и се застъпва за правото на отделния човек да прави отговорен сексуален избор.

<http://www.teenwire.com>

Сайт за сексуално образование за планирано родителство, където могат да се намерят много статии, написани от и за млади хора.

<http://www.unaids.org>

Съвместната програма на ООН за ХИВ/СПИН обединява ресурсите и усилията на осем организации от системата на ООН, за да помогне за предотвратяване разпространението на ХИВ, осигуряване на грижи за вече заразени и намаляване на въздействието на епидемията от ХИВ/СПИН.

<http://www.UNFPA.org>

UNFPA помага на развиващите се страни по тяхна молба да подобрят достъпа до и качеството на репродуктивно-здравните услуги, особено семейното планиране, безопасното майчинство и превенцията на ППБ, в т.ч. ХИВ/СПИН.

<http://www.unicef.org>

УНИЦЕФ работи с партньори в цял свят за признаване и осъществяване правата на децата. В сайта има връзка към <http://www.unicef.org/programme/lifeskills.html>, където е дадена пространна информация за образование, развиващо умения за живот.

<http://www.unodc.org/youthnet>

Глобалната младежка мрежа е инициатива на Международната програма на ООН за контрол върху наркотиците. Целта е да се засили участието на младите хора в усилията на международната общност за разработване на политика и програми за превенция на употребата на наркотици.

<http://www.youthclubs.org.uk>

Тази британска мрежа подкрепя и разработва дейности и образователни възможности за млади хора.

<http://www.youthhiv.org/>

Интернет страницата на „Застъпници за младите хора“ е създадена от и за младежи с ХИВ и обучители на връстници. Целта ѝ е да предоставя информация за сексуално и репродуктивно здраве, подкрепя на местно ниво, възможности за застъпничество, източници и обучение на връстници по интернет.

www.eFriends-bg.net

Младежка служба за онлайн консултиране „eFriends“ за подобряване на сексуалното и репродуктивно здраве на младите хора в България. Младежката секция на Дружеството на психолозите в България в партньорство със Софийски университет „Св. Климент Охридски“, Нов Български Университет и Българска асоциация по психотерапия, реализира проекта „Младежка служба за онлайн консултиране – „eFriends““. Проектът се финансира от Фонда на ООН за население (UNFPA) и има за цел чрез професионалните услуги от 20 млади психолози (eFriends) да допринесе за по-отговорното и безопасно сексуално поведение сред младите хора в България. Младежката служба ще предоставя чрез сайта си www.eFriends-bg.net онлайн консултиране и психологическа помощ, пренасочване към специалисти и служби, и информиране на всички посетителите между 11 до 25 години по въпросите на сексуалното и репродуктивно здраве. Страницата стартира на 15 октомври 2006 година.

www.Staying-Alive.Org

Staying Alive е глобалната младежка инициатива за ХИВ и СПИН на MTV. Електронната страница е създадена за млади хора в партньорство между MTV, Youth Net и Kaiser Family Foundation, както и USAID, UNAIDS и Световната банка. Тяхната мисия е да „информират младите хора за вируса, да насърчават безопасни избори в живота, да предоставят информация за местни организации и да мобилизират младите хора да превъзмогнат стигмата и дискриминацията, заобикалящи ХИВ/СПИН, и да се борят за край на разпространението на ХИВ/СПИН“.

